

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 2.

V Ljubljani, dné 1. svečana 1894.

Leto XIV.

Kipar.

Od daleč v stari samostan
Kipar sloveč je bil pozvan,
Da za svetišče prenovljeno,
Ki vánje že je davnih let
Častit Marijo hodil svet,
Kateri bilo posvečeno,
Od marmorja na novo dleto
Izkleše nje obličje sveto.
Na vrtu, poln cvetočih rož,
V tihoti cvetičnjak je stal,
In njega si umetni mož
Za delavnico je izbral.

Opojen vonj ga rož napaja,
In sluh mu ptičji spev naslaja
Ko zrè pred sabo kamen bel,
Ki vánj z umetniško bo roko
Življenje večnoživo del —
Kipar zamisli se globoko . . .
»Ti veš, moj Bog in mati Tvoja,
Da prvič danes roka moja
Ustvarjati prične obraz
Kraljice vseh kraljic, Device
In Tvoje svete Porodice.
Kakó naj vse, kar grešnik jaz
Globoko čutim in ognjivo,
V to mrtvo skalo vklešem živo?
Ti daj močij mi, daj poguma,
Podvoji sile mi razuma!«

Prične se delo; dleto poje
In vedno globlje v kamen gloje . . .

Počine. — V dlan nasloni glavo
In v duhu zrè kipar sanjavo:
Od daleč in od blizu zret
Ta kip čudeč se hodi svet:
Na ustih ziblje se nasmeh,
Miloba trepetá v očeh,
Blagóst Mariji razodeta
Na lici je brezkončno sveta.
V molitev sklenjene roké
K Bogú in sinu ona proži
In zdí se, da proseče toži
Človeštva težko mu gorjé . . .
A izpod nog tenák oblák
Lahkó se dviga v sinji zrak,
Kot da jo zdaj iz solz doline
V nebá ponesel bi višine. —
Nikar odtod, nikar, nikar!
Tu pred Teboj srčán in plah
Človeški rod poklekaj v prah,
Srcé Ti svoje nósi v dar!
Čuj! . . . Zvon odmeva čez ravan,
Pobožen v cerkev gre zemljan,
Da v Matere trpeče kip
Pogled proseči zatopí,
Da njega duh samó za hip
V nebeški raj mu poletí . . .
Kipar poslej še bolj zaslul,
S častjó ga bode svet obsul,
In on med prve domovine
Uvrščen bode slavne sine.
Vzbudi se . . . Vonj ga rož napaja,
In sluh mu ptičji spev naslaja . . .

In kip najlepši je gotov,
 Kar duh jih storil je njegov.
 Od zemlje solnce se poslavlja,
 Svoj zadnji žar zarumeneli
 Uprè v obraz Marije beli —
 Z nasmehom ustien njega svit
 V čarobno je krasoto zlit . . .
 Menih vsak celico ostavlja
 Hití na vrt, da zrè veselo
 Završeno nebeško delo.
 Iz hiš okolo samostana
 Vrò h kipu tolpoma ljudjé,
 Kot da poslednjikrat želé
 Navžiti se nocoj lepote,
 Nagledati se te krasote,
 Ki bila jim doslej neznana.
 In vse jedini jeden klik :
 »Bog živi te, umetelnik!« — —
 Užiga zvezd se prvih plam,
 Ob kipu je umetnik sam.
 Poklekne, solzo z lic obriše,
 Hvaležno k Bogu glasno vzdíše :

»Zahvaljam Te, mogočni Bog,
 Ker vodil si mi delo rok !«
 A zdajci, kot da ga od tal
 Besneč je vrgel morski val,
 Kipar kričé ob kip se dvigne,
 V obraz mu bleði ogenj švigne :
 »Kaj vidim? . . . Sveti ta obraz
 Od davno v srci nosim jaz :
 Ta stas in lice to čaròbno
 Pri ljubljenci sem svoji zrl,
 Ki v nji prevaran bil sem zlobno . . .
 Ti vredna nisi, da Kraljice
 Ljubezni slično ti je lice,
 Ki se nezvesta bahaš ž njim —
 Zatorej naj je razdrobim! . . .«
 — — — — —
 Završeno je delo blazno,
 Kipar omahue onemel,
 Ker dušo mu in srce prazno
 Mrak mislij temnih je obšel . . .
 Ob samostanu čuješ klik :
 »Zblaznel je naš umetelnik !«

Rástislav.

Naročilo.

De prisezaj, dete, mi nikar,
 Da zamé gorí tvoj sréni žar,
 Več kot ljubko-laskav tvoj obèt
 Deje mi en sam iskren pogléd!

Ne pošiljaj pestríh mi cvetov,
 Kaj mi šopek, kaj mi trak njegov?
 Več kot teh spominkov mil šepèt
 Deje mi en sam iskren pogléd!

Kar ti čustev sréce gojí.
 Tajno v srcí vsako naj živí,
 Saj visoke duše tvoje vzlèt
 Kaže mi en sam iskren pogléd!

S. L. Mozirski.

V Zali.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje)

umelo in vršelo je po lozi. Že iz dalje se je čutilo, kakó se meče težka zverjad po gošči, da bi odnesla življenje pred ljutimi sovragi, ki so besneli in se penili za njo. In predno je pričakoval kanonik Amandus, otvorilo se je zeleno grmičevje in na plan je prisopihal mogočni razbojnik naših tedanjih gozdov. Takoj, ko je opazil lovca pred sabo, postavil je kosmato teló na zadnje noge. Že prej razljučena žival se je pred novim sovragom razljutila še bolj. Vsa glava skoro ni bila drugega nego rdeče žrelo, nad katerim so se žarile oči kakor živo oglje!

Grozen je bil pogled na razkačeno zverino, in čudo ni, da se je mlademu lovcu nekoliko tresla roka, ko je nameril smrtonosno cevko na medveda, da bi ga zadel tja, kjer bi bilo zadeto življenje. Ko je počil strel in se je razkadil dim, valjala se je zver po zemlji in s svojo krvjó rdečila mah daleč na okrog.

»Conrade, že ga imam!« vzklikne kanonik in brezskrbno pohiti proti mestu, kjer v svojih bolečinah renčí zadeti medved. Ali ugledavši lovca, dvigne se ranjena žival bliskoma z zemlje, in sredi pota se srečata z nasprotnikom. Da ni tedaj tolpa psov pritulila na pozorišče, moral bi kanonik Amand svojega lova veselje plačati z mladim svojim življenjem. Takó pa razdražena zver samó mimogredé vseka po njem s široko svojo šapo, potem pa odhití z mesta, katero hipoma napolnijo resasti psi. Po krvavem sledu se podé čez vrh in potem ónostran po bregu nizdolu, kjer se globoko v dolu izgubi lajež in vrišč.

Tukaj pa leží naš kanonik na hladni zemlji brez zavesti in mrtvaško-bledega lica. Medvedov udarec mu je neusmiljeno pretrgal

rame, takó da se mu je vsekala rana, globoko v pleča sezajoča. K njemu je priskočila deklica in mu z roko vzdigala glavo. Končno je izpregovorila: »Še živí!«

Stari sluga Konrad v prvem hipu niti ni zinil od strahú. Vil je roke in vzdihal:

»Oj, sveta Marija! Kakšna nesreča! Kaj poreče naš premilostivi gospod škof, če dobri gospod kanonik umrè v tej pustinji!«

Debele solze se mu utrinjajo po rjavih licih. V tem se gonja iz doline zopet obrne proti vrhu. Čuti je, kakó ranjeni medved prav blizu hruščí po gozdu. Bežeč je zopet prekoračil vrh Zale in planil nizdolu v breg, kjer so ga psi iz pričetka vzdignili z ležišča. Zopet se vleče zvonjenje po bukovji v dolino. Toda skoro prestane, in le posamič se oglašajo psi z jednega in istega mesta, kjer se je gonja ustavila.

»Sveta Marija!« potoži sluga, »sedaj so ga psi ustavili, in bržkone jim je splezal na drevó! Ali moj dobri gospod leži tu v krvi, in ni mu pomagati! Dà, tukaj leži mirno, nikar da bi vzel puško ter z gotovim strelom upihnil zverino s stare bukve, na kateri brez dvojbe tiči ter mirno gleda pse, ki se togoté pod njo! Takó pa jo gotovo ubijejo umazani hlapci in imeli bodo svojo slavo! Oj, mati božja, da si nas takó zapustila!«

Nató izpregovori deklè:

»Ostani tukaj; tam dóli je studenec, in vode bode hotel piti, ko se zavé, in rano bode tudi treba izmiti!«

»Seveda ostanem in ne grem od gospoda! Ali kam ž njim, ko smo takó daleč od škofje graščine? In tudi ranocelnika ni, da bi mu obezal ljuto rano in ustavil življenje v njem! Ljubi Odrešenik svetá, usmili se mene in usmili se dobrega gospoda Amanda!«

»Vzdihovanje,« odgovori deklica mrzlo, »vzdihovanje ti ne bode pomagalo! Kam ga hočete spraviti? Kam drugam nego v našo hišo, góri na vrhu Zale! Posteljo imamo in belega perila tudi, da se mu pripravi ležišče. In stara nam mati umeje rano obezati spretneje od ranocelnika iz mesta. Od gorskih rastlin pa ima pripravljeno obilo mazila, ki rane hladí in celi. Za prvi trenutek mu je pomoč gotova, pozneje pa lahko pokličete svojega ranarja, da ga po gospodski navadi obeže. Počakaj torej tukaj! Če pridejo hlapci, počakajte vsi, da vam pokažem pot v hišo!«

Nató odide. Sluga pa mahne po zemlji, glasno joče in toži. Ali za svojega gospoda ne stori ničesar. Le-tá leži kakor posekano drevó na mestu, in kri mu rosí teló in obleko. Zdjenci v dolu radostno zapoje

lovski rog in zmagoslavno oznanja tihi Zali, da je pokončan in ugnan gozda štirinogi vladar. Najprej prihité na kraj nesreče upehani psi. Začutivši človeško kri, vonjajo okrog svojega gospoda, potem se umaknejo ter obsedé tu in tam. In sedaj in sedaj dvigne ta ali óni tanko glavo proti nebu ter žalostno zatuli. Za svojim gospodarjem je žalovala uboga žival, dobro čuteč, da ga je zadela huda nesreča, njega, ki je s svojo srčno krvjó rosil zemljo okrog sebe. Skoro pri-nese deklè mrzle vode. Prej že je natrgala mehkega mahú in ga ranjencu potisnila pod glavo, da je zložno ležal. Sedaj pa mu z vodo moči blede čelo in z mehkim robcem izpira rano, grozno zevajočo. Ko mu je močila čelo, ni se prebudil; ko pa mu je pazno in rahlo brisala rano, zavédel se je in odprl modro svoje okó.

»Kakó me peče!« zastoka v bolečinah in se pokuša z zdravo roko dvigniti z ležišča. Posreči se mu nekoliko, in motne poglede obrača po okolici. Ali zopet se mu skalí zavest. Tedaj se prikažejo njega hlapci in stopijo iz grmovja na plan. Naklestili so zelenih bukovih vej, na katerih so težko nosili težki plen denašnje gonje. Bili so štirje čvrsti možaki, ali vender jim je zalival znoj obraze, ko so se bližali s težkim bremenom. Prišedši na mesto, opazita prva dva svojega gospodarja v krvi. Takó se prestrašita, da izpustita drogove in da se mrtva zver z zvenečim ploskom zvalí na tla. To vzdrami pse, da hruščeč planejo k medvedu ter mu trgajo kosmatino s kosmatega trupla. Hrušč in vrišč pa pretrese kanonika, da se popolnoma zavé. Kipeče vpraša:

»Kdo ga je? Kdo ga je? Ha! Da je le obležal!«

»Bil je popolnoma mrtev,« odgovori hlapec, »ko smo prišli do psov, ki so ga trgali v svoji sredi. Bežečega ga je dohitela smrt!«

»Torej je bil dobro zadet! Hvala ti, sveti Hubertus!«

Krvavo roko je iztegnil proti mestu, kjer je ležal ubiti medved; potem pa ga je zopet minila življenja zavest, in zgrudil se je na tla.

Skoro nató so naložili hlapci ranjenega gospodarja na mehko vejevje, na drugo nosilnico pa ubito zver. In ta tožni izprevod se je potem pomikal proti Mrakovi hiši. Ali vse tiste, ki so nekoliko prej lovsko navdušeni hrumeli po tihem logu in gonili divjačino, da bi jo pobili in uničili, dasi je živela prav takó rada, kakor rad živí zemlje gospodar, krvoločni človek, vse tiste sta sedaj morili skrb in žalost.« —

Tedaj je dostavil kapelan Andrej:

»Oddehniva se nekoliko, in natoči mi kupo rumenega vina, da ga izpijeva na čast in slavo lovskim pradedom svojim, ki so nekdam gonili zverjad po zeleni Zali!« Natočil sem vina v čiste kupe, in izpila

sva ga v slavo lovskim svojim pradedom in zlasti v tvojo slavo, kanonik Amande, ki ši pred stoletji s svojo krvjó napojil to zemljo, kjer sva midva počivala ter razvnetega srca pričakovala zornega jutra, da bi pobila žival, ki je takisto radostno kakor midva dihala v rahlem zraku. Tedaj se je privlekel Jernač izpod skale iz tihega gozda. Oprezno je stopal in se ogibal vsake suhljadi, prav kakor bi na sleharni veji tičal petelin in bi se bilo bati, da ga preplaše in odpodé nerodnega lovca neoprezni koraki. Stopivši k nama, izpregovoril je zamolklo: »Dva sem dobil, prvi sedi tam doli pri kopišči na samotni jelki. Tam blizu je stara bukev, in iz nje dupline sem vzel lansko leto poljšjo zalego; ali jelka stoji samotno, in preklicano težko se bode zalezlo pod njo! Pa pravi mojster more biti, stara zvita mrcina! Jedenkrat samó sem stopil napačno, pa je že dvakrat in trikrat jezno zaklepal v vrhu, da sem komaj zlezel izpod njega v bukove nazaj. Če ne bode drugega, potem šele gremo na tega.«

»In kje je drugi?« vpraša gospod Andrej.

»Drugi je bolj v goščavi,« odgovori lovec, »dóli pri studenci, ki izvira pri treh smrekah, katerih srednjo je letos sneg podr. Na teh smrekah tiči in zaljubljen mladiček mora biti, ker je takoj z mrakom pričel peti, da sem ga dolgo poslušal. Ta je pripravnejši in za gospoda Andreja kakor nalašč!«

»Vse to je dobrega pomena, bratec Andrej!« izpregovorim zadovoljen. »Izpijva še čaši! Potem pa pride vrsta náte, da mi razložiš, kakó se je zgodilo nesrečnemu kanoniku Amandu, ko so ga odnesli v Mrakovo hišo.«

Kapelan Andrej nadaljuje:

»Ko se je kanonik Amandus zopet zavédel, ležal je v svetli kmetski sobici na postelji, pregrnjeni z belimi rjuhami. Sobica je bila svetla, toda tesna, in tik postelje je bilo baš toliko prostora, da je za silo kdo mogel mimo nje. Ko se je vzbudil, čutil se je slabotnega in bilo mu je, kakor da je padel iz višine in si padši razdrobil ude. Vse ga je bolelo! In takó truden je bil, da je iz težka izpregledal. Sosebno ga je bolelo ranjeno rame. Ko se ozrè po izbici, zavé se šele svojega položaja in se spomni, kakó se je postavil proti razsrjenemu medvedu. Zdajci iz nova začuti vse bolečine, kakor jih je začutil v tistem trenutku, ko ga je zver prasnila po rameni. Tudi deklica, sedeča pri oknu, bila mu je znana. V gozdu že je govoril ž njo, predno se je boril z medvedom. Pri oknu je sedela in prav pazno čitala iz knjige. To čitanje pa je takoj vzbudilo veliko sumnjo mlademu kanoniku. Res, to je bilo sumnjivo! Kakó pride knjiga v to pogorje in

kje se je naučila ženska tega kraja čitati tiskano knjigo? Précej je bil Amandus v dobri svoji katoliški duši trdno prepričan, da ni vse, kakor bi moralo biti. Pravi katoličani tiste dni niso umeli čitati v knjigah, kakor časih še dandanes ne umejo. Tukaj pa se je čitala knjiga, in brez dvojbe je tlačil satan svojo pest vmes. In to vse se je našemu kanoniku videlo takó sumnjivo, da je pozabil vse drugo in da niti ni čutil bolečin v rameni! Kaj, če bi se skrivala v tem pogorji kriva vera, katero je sovražil iz srca? Morda je ta knjiga ravno biblija, sveta knjiga, katero smejo čitati samó poklicani verniki in še ti s pravim duhom, da vedó ločiti zrno od rese! In podložniki njegovega premilostivega strijca naj bi se drznili počenjati kàj takega, ne da bi jih bil goreči kanonik Amand že prej zasačil, dasi je vsaj tolikanj ostro prežal na krivoverce kakor presvetli škof Hren, ki je tedaj dičil škofijsko stolico ljubljansko! — Morda se je še tod potikal kakov predikant in zanašal pleve v vinograd Gospodov? In ta grajski oskrbnik ni opazil ničesar, nego leno spal, kakor spi pes na solnci! Ali to vender ni bilo mogoče! Kàj takega bi mu bilo ogrenilo zadnjo uro bolj, nego mu jo je grenila zavest, da se je lahkomišelnó igral z največjim božjim darom, to je z življenjem, katero je vrgel pred divjo zver! Vse te misli so v tistem hipu pretresale kanonika Amanda, in ko je opazil knjigo v rokah dekletovih, trpela je duša morda več nego onemoglo teló.

»Kdo si?« vprašal je temno, »in kakó ti je ime, deklè?«

Vzpregledala je in z nekamo ljubečim pogledom obrnila obrazek proti njemu. V dolgi bolezni mu je stregla, in nje srce se ga je oklenilo, kakor se oklene materino srce otroka, sosebnó tedaj, če mu je stregla v nevarni bolezni, trepetaje od trenutka do trenutka, da kruta smrt ne ugonóbi dragega bitja! Kanonik na postelji ni opazil, kakó ji je vzplamtel pogled, ko je začula njegov glas. Kot duhovnik svete katoliške cerkve niti misliti ni smel na kàj takega in res tudi ni mislil, ker mu je možgane popolnoma razdražila knjiga, katero je prej videl v rokah dekletovih.

»To je naša hiša,« odgovorila je tiho, »in dali so mi ime svete mučenice, svete Katarine.«

»Svete Katarine!« vzklikne kanonik, »ime je to prave in dične spoznavke naše svete vere! In upam, da hodiš po stezah, po katerih je hodila ona, ki uživa sedaj slavo nebeškega kraljevstva? Ali si vredna nje imena, Katarina?«

»Kar mi je mogoče, storim,« zašepeče Katarina in se obrne od bolnika, da bi ne videl, kakó ji je kri zalila deviško lice, ker bode morala sedaj prikrivati resnico in govoriti neresnico!

»Kam hodite v cerkev?« vprašal je trdo, »vsaj vsako nedeljo in vsak praznik?«

»K Svetemu Antonu na Trato!«

»Ali imate dušnega pastirja, ki vas vestno in pridno poučuje v Kristovih katoliških naukih? Saj veš, danes se klati satan po svetu, da bi vam zavêdel duše in jih ukradel nebeškemu Odrešeniku. Ali hodiš tedaj s pravim duhom k maši Gospodovi, Katarina?«

»Mislím, da hodim!«

»Stopi k meni, Katarina, da ti pogledam v obraz, če ne prikrivaš resnice Gospodovemu maziljencu, ki leži bolan pred tabo in brez moči.«

Stopila je k postelji.

»K Sv. Antonu hodite v cerkev?« vpraša jo kanonik iz nova. Ali vzlic svoji obljudi se ji ne upa pogledati v obraz. Morda zató ne, ker se duhovniku sploh ne spodobi gledati v obraz mladi ženski; morda pa tudi ne zató, ker ga je še vedno mučila misel, da je zasedil tu krivoversko zaroto, o kateri do tedaj ni vedel ničesar.

»Hôdi z zbranim duhom v cerkev božjo in ne nôsi Bogá samó na jeziku, nego imej ga tudi v srci!« Po tem opominu še pristavi: »Povej mi, Katarina, kakó je s tabo; imaš li tudi pravega Bogá v srci?«

Deklê nekaj premislja in ko mu le predolgo ne odgovorí, bodri jo on:

»Le dobro premisli, da ne govoriš neresnice! Izprašuje te služabnik božji, ki ni tvoj dušni pastir, ki pa je vender pozvan, da širi slavo našega Odrešenika in Njega prečiste Porodice v teh krajih!«

»V cerkev hodim,« odgovorí deklica tiho, »in Bogá molim takó, kakor je zapovedano v Pismu.«

»Kakó veš ti, deklê, kaj nam zapoveduje Pismo!« zajezí se on. »Ali pokaži, kakšno knjigo imaš v roki; razlôži mi, kdo te je učil čitati tiskano črko?«

V zadregi je pozabila, da še vedno drži nesrečno knjigo, iz katere je čitala in katere sedaj kanoniku ne more prikriti. Zbegana mu podá knjigo brez ugovora; saj ji pa tudi drugega ni kazalo, ker ni mogla ničesar več prikrivati.

Vzel je knjigo iz nje roke. Toda z jedno sámo zdravo roko si ni mogel pomagati, in priskočiti mu je morala, da je odprl knjigo. Tedaj so se nje prstje doteknili njegovih. In prav iz nje prstov — človek je le človek, in vroča je kri vsakega srca! — prešinilo ga je nekaj, takó da ji je nehoté pogledal v obraz. Dasi je bila bleda kakor

zid, videla se je kanoniku angeljsko krasna, kakeršna je tudi res bila. Končno sta knjigo s skupnim trudom venderle odprla. Nji se je tedaj prav močno tresla roka, in kakor nam pripovedujejo zanesljivi kronisti, tresla se je nekoliko tudi kanoniku Amandu. In ko je bila naposled odprta ta knjiga, pripovedovala je prva stran kàr najjasneje o nje obsegu.

»Sv. pismo!« vzklikne bolnik.

»Sv. pismo!« ponoví ona tiho za njim.

»Dalmatinovo Sv. pismo!« zastoče kanonik Amand in pristavi:

»Nesrečnica, kakó si dobila bogotajno to knjigo?«

Ko mu ničesar ne odgovorí, uprè oko v nje blede lice:

»Dalmatinova knjiga! In to v teh krajih in med tem ljudstvom! Za Boga, smo li spali? Pregarjali smo oskrbnike in pisarje, če so nas hoteli opehariti za dva ali tri beraške vinarje! Tukaj pa se čita Dalmatinova biblija in luteranski predikantje odkladajo strupeno svojo zalego ter gladijo pot belcebubu. Na Porodico Tvojo, ljubi Vzveličar, ne daj, da bi se pogubil v tej divjini! Kakor strela udarim potem v krivoversko gnezdo in z ognjem in mečem iztrebim vse, kar je gnilega! Okó me bolí, če te gledam, Katarina! Za danes ti oprósti Bog, katerega si zapustila in izdala! Žejen sem! Pojdi k studencu in prinesi mi mrzle vode, da se ohladim! Pojdi!«

Strahoma in trepetaje je odhajala. V duhu je premišljala, kakó pridejo za nekaj dnij grajski hlapci po svojega gospoda, da ga odnesó na loški grad, kjer ga čaka boljše ležišče in spretnejša postrežba. In tedaj se bode spomnil kanonik, kar mu je odkrila ta knjiga, ki jo je danes izteknil pri nji. In odprl bode usta in ukazal hlapcem, naj mater, očeta, brate in njo denejo v težke verige, da se potem postavijo pred krvavo sodišče, ki sodi o življenji in smrti. In pred odhodom bode morda še zapovedal, naj kruti hlapci namečejo ognja na slamnate strehe, da se vpepeli tihi dvorec, kjer so ji dosedaj v sreči in miru bivali oče, mati in bratje. Ni torej čudo, da je odšla trepetaje. Na belem ležišču pa je kanonik togotno zgrabil slovensko Dalmatinovo knjigo in jo vrgel od sebe. Ali daleč je ni mogel vreči, ker ga je po životu vse bolelo in skelelo.

Prinesla mu je vode. »Daj mi piti!« izpregovoril je in še vprašal:

»Kdaj pridejo póme grajski hlapci?«

»Vsak dan lahko pridejo,« odgovorí deklè s tresočim glasom in mu nalije vode v skledico. Pil je, kakor pije žejni potnik v puščavi, Brez nje pomoči bi skledice niti ne dvignil k vročim ustom.

Ko je z zdravo roko segel po posodici, doteknil se je zopet nje mehke roke. Zdajci pa ga obide srd, in osorno izpregovori:

»Ne dotikaj se me!« Takoj mu umakne skledico, vender je toli nerodna, da ji pade iz rok in da se na lesenih tleh razbije na kosce.

»Ne dotikaj se me! Izdala si Bogá in sv. Katarino, katere ime si prisvajaš menj upravičeno, nego si svojí tat ukradeno blago! Da mi Bog podelí zdravje, dušo tvojo otmem! To obetam na Njega najsvetejše rešno teló! Sedaj pojdi! Zaspati hočem, dasi nerad spim pod bogokletno streho luteransko!«

Strahoma je odšla. Vse je bilo pogubljeno! Roditelji in čvrsti bratje! Vse je bilo uničeno zaradi nesrečne Dalmatinove knjige!

Kanonik Amandus navzlic svoji jezi hitro zaspí. Onemoglo teló je bilo še vedno močnejše od razburjenega duhá in je zahtevalo svoje pravice.

Dolgo časa je spal. Ko se je vzbudil, legal je mrak po zemlji. Bil je sam v temni sobici. V sosedni sobi, od katere ga je ločila lesena stena, pa je bila zbrana večja družba, ki se je tiho razgovarjala.

Dobro je čul kanonik, kakó je nekdo vprašal: »In kaj počenja papist, katerega imaš pod streho, brate Ignacij?«

Kje je Amand že čul ta trdi in jekleni glas? Premišljaj je, vender ni mogel toliko ojačiti svojega spomina, da bi védel, kdo je govornik v sosedni sobi. Umel ni, kaj se je odgovorilo na vprašanje o papistu.

Nekoliko pozneje se zopet začuje vprašalčev glas:

»Dragi mi bratje in drage mi sestre v Kristu, Odrešeniku našem! Nekaj dnij sem prebil v vaši sredi in kakor nekđaj apostol Pavel sem prišel k vam čez hribe in doline, da vas potrdim v pravi veri in v pravem spoznanji svetega evangelija! Prišel sem k vam, in srce mi je od radosti bilo hitreje, ko sem stopil med to čedico svetega evangelija in ko sem tudi opazil, da se ni pomanjšalo nje število. Nekaj jih je pomrlo in šli so od nas v imeni našega Krista. Njih trupla ste položili v zemljo, ali njih duh je ostal v naši sredi. Bili so nekateri med njimi, ki so še gledali v lice vašemu bratu, preslavnemu Primožu Trubarju, in so od pričetka uživali slavo in toge, katere je prebil sveti evangelij v tej deželi. Sedaj so šli od nas, in toga svetega evangelija je večja nego kdáj, odkar se je zanesel čisti nauk v te pokrajine. Obkolja vas sila, in hliniti se morate in prikrivati svetu, kar vam je najdražje. Prikrivati morate svojo čisto in neskajjeno vero! Toda Gospod ne spí, in to bodi tolažba vaša. Njega roka jih zadene, vse tiste, ki točijo gnojnico v vire čistega nauka! Opasani so z mečem, vi pa ste opasani s svetim evangelijem. Meč je oster,

ali moč njegova ne seza daleč. Moč svetega evangelija pa seza do nebeškega prestola, na katerem sedí naš Gospod, ki bode razmetal vaše nasprotnike, da bodo kakor pleve v sapi in raznešeni na vse štiri strani svetá. In Gospod vam bodi v tolažbo, in ne obupujte o Njem, dasi so v tem trenutku zmagoviti nasprotniki vaši, ki ne služijo Bogú, temveč hudiču in kraljevstvu njegovemu!«

Kakó je tedaj strast davila kanonika Amanda! Kakó rad bi se bil dvignil z ležišča in stopil pred tega predikanta ter ga osramotil pred zbrano verno četo in mu dokazal, da laže, da zavaja in da je on sam služabnik hudičev in njega kraljevstva! Ali trgalo ga je po udih in vstati ni mogel!

Oni pa je nadaljeval: »Ostanite torej zvesti čistemu nauku in ne poslušajte zavodnikov, ki vam bodo poskušali vzeti Kristusovo ljubezen. Otročiče svoje poučujte v teh naukih in ohranite jim čisto, kar ste prejeli čisto od svojih očetov! V tem so vas potrjali moji predniki, in v tem sem vas potrjal tudi jaz. Težka je služba Gospodova, in sladak ni jarem Njegov! Kakor divja zver lazim po gozdih in smrt mi pretí dan za dnevom! Ali kaj mi hoče smrt, če sem poklican, da dajem ž njo izpričevalo sv. evangeliju! Kakor zver sem v puščavi, in radi svetega evangelija sem se odpovedal tisti sladkobi, ki jo uživa moški ob svoji družici, mehki ženski. Ne jem in ne pijem nad mero in ne pasem si trebuha. Često nimam niti kobilic, ob katerih je živel sveti Janez v puščavi! Tretjič je, da sem prišel k vam v to krajino, in moja vest je čista, ker sem čisto služil Gospodu svojemu. Bog zná, ali še pridem kdáj. Kakó je zapisano? „Izginem kakor senca in posušim se kakor trava; samó Gospod je večen, in Njega spomin živi od dné do dné!“

(Dalje prihodnjič.)

Megla.

V jutru se do néba
Dvíga megla siva,
Zlato luč jutranjo
Pógledu prikrieva.

Megla let begočih
Prešlost mi zastira,
V nji mladostna dóba
Naglo mi umira . . .

Rástislav.

Iz domače zgodovine.

Piše Ivan Vrhovec.

(Dalje.)

2. Drevored za šolami.

Prav tisti čas kakor ta vrtiček za škofijo so zasadili tudi drevored za šolami, in sicer takisto z mestnim denarjem. Do leta 1815. ga je vzdrževal magistrat sam; leta 1815. je prevzel njega oskrbovanje provincijalni fond in ga je oskrboval do leta 1818, pozneje pa menda zopet magistrat. Drevored je bil orehov in takó rašljiv, da je vrtnar Riedel opominjal mestne očete že leta 1814. na nepriliko, ki utegne biti drevoredu še usodna. Drevje je stalo namreč takó blizu semenišča in liceja (gimnazije), da je že takrat jemalo luč prvima nadstropjema teh poslopij. Bržkone so iz tega vzroka posekali orehe, ko so bili vedno večji. Sedanji lipov drevored so zlasti za gimnazijo odstavili precèj od nje. V tem drevoredu ni danes niti jednega oreha, pač pa se še dobé ostanki tega drevoreda, zasajenega v francoskih časih. Drevored za šolami je bil namreč le majhen, najmanjši del takrat zasajenega orehovega drevoreda, ki je držal po vsem desnem bregu Ljubljaničinem celó dôli do stare klavnice pri posilni delavnici. Tega drevoreda je izginil sedaj ta, sedaj óni del; njemu so pripadali tudi lepi in veliki orehi na Poljanskem nasipu v Gestrinovem vrtu, ki so jih posekali šele pred nekaj leti. Ohranjen je večji kos tega drevoreda pred cukrarno in pod cukrarno do posilne delavnice.

3. Lattermannov drevored.

Tudi za Lattermannov drevored, ta ponos Ljubljančanov, izprožili so Francozje prvo misel, uresničili pa so jo Ljubljančani, toda šele po odhodu Francozov.

Leta 1813. je tedanji intendant kranjski sam ukazal izdelati načrte za sedanji Lattermannov drevored. Spoznal je, da je Ljubljančanom večjega drevoreda živo treba. Načrte zanj je naročil izdelati Blanchardu, spretnemu žolnirju in nadzorniku v oddelku za ceste in mostove.

Temu se je za takó koristno in lepo napravo zdela Celovška ali — kakor jo je on imenoval — državna cesta v Tirole najsposobnejša. Ta je bila takrat od jarka do jarka ob stranéh široka samó 8 m. Ker se je po nji mnogo vozilo in hodilo, razhodili so pešci ob

nje stranéh precèj široke steze, ne meneč se za to, kaj porekó posestniki dotičnih zemljišč. Ljubljánčani so se že takrat radi izprehajali proti Šiški, kjer so bila zeló obiskovana zabavišča »Napoleonov vrt«, »Pariški dvor« in »Mali Prater«.¹⁾ Vse te velike gostilnice so bile v Gorenji Šiški in uravnane po velikomestnih vzglédih.²⁾ Zató je Blanchard priporočal, naj se napravi drevored kár tukaj od Dunajske ceste do Pagliaruzzijevega, sedanjega Koslerjevega vrta. Seveda bi bilo treba nekoliko zverženo cesto poravnati in jo razširiti na 12 m, ob nje stranéh pa zasaditi 7 m širok drevored; do Pagliaruzzijevega vrta bi meril 450 m; ako bi se pa intendantu zdelo, podaljša se lahko še za 250 m do Šiške. Blanchard je površno označil že tudi druga dva sedanjih drevoredov, ónega s Tržaške ceste do Koslerjevega vrta, in ónega od Maličeve hiše do Tivolskega gradú. Mimogredé bodi omenjeno, da so vozna poljska pota držala po njivah in travnikih Tivolske graščine že pred Francozi prav takó kakor denašnji drevoredi.

Blanchard je izdelal natančen načrt le za drevored ob Celovski cesti, ker bi z denarjem, določenim tisto leto za porabo, ne izhajali, ako bi se précej napravili vsi drevoredi. Troške za ta kos je preračunjal na 6592 frankov 85 centov; 2700 fr. je bilo preračunanih, da bi se kupilo zemljišče, potrebno za drevored (po 15 kr. ar), drugo pa za kopanje, dovažanje kamenja, šute in peska, za nakup dreves, kolov in za druge take reči. Jeden del teh troškov naj bi prevzel cestni zaklad, druge (3788 fr.) pa mesto, češ, ker se vsa naprava venderle zvrši v prid ne toliko državni cesti kakor Ljubljani sami.

Ali so se že Francozje lotili dela po tem načrtu ali ne, tega ne vem povedati; in če so se ga lotili, posebno daleč ga niso privedli, zakaj že nekoliko mesecev kesneje so jih podili Avstrijci iz dežele.

Po njih odhodu je stvar zaspala za več nego leto dnij; ugodna prilika pa jo je zopet spravila v tek. Spomladi leta 1815. je odhajal

¹⁾ Laibacher Wochenblatt 1810.

²⁾ Gostilnica „Mali Prater“ je bila v Gorenji Šiški na levo, predno si dospel do „Napoleonovega vrta“. Krčmar je bil nekov Lavrencij Gindl. Otvoril jo je v nedeljo dné 8. julija 1810. leta z godbo (Harmoniemusik): Vabil je Ljubljánčane: „Kar le dopušča čas in razmerje, storilo se je vse, da bi se napravil ta kraj za zbirališče poštene in neprisljane zabave vsem stanovom. Zató se tukaj po navadi ne bode plesalo in godlo za ples, razven če zahteva to kakova družba ali več ljudij skupaj. Sicer pa se bodo napravljale na tem zabavišči časih majhne veselice. Tudi za kegljače je preskrbeno, in skoro se bode omislila tudi gugalnica, in streljalo se bode na ptiče. Prekrasna leža te gostilne, veliki vrt, zasajen s travo in košatim drevjem, na njega robu osem teras prav do vrhu hriba, odkoder je čarovit in prelep razgled na bližnjo in daljno okolico, vse to se priporoča sámó, in zato ni treba družega priporočila.“

namreč s Kranjskega na Benečansko obče priljubljeni in čislani baron Lattermann; bival je v Ljubljani od dne 13. oktobra 1813. leta do dne 18. marcija 1815. leta. Ljubljančani so stare, mehke prejšnje vlade avstrijske že silno pozeleli ter nestrpno pričakovali novega guvernerja barona Lattermanna. Zató je bil njegov prihod v Ljubljano res triumf. Malone vsa Ljubljana mu je šla nekaj ur daleč iz mesta naproti, dostojanstveniki in gospóda v kočijah, preprosto ljudstvo pa peš. Z Gradú so ga pozdravljali topovi, zvečer pa je bila vsa Ljubljana razsvetljena kakor podnevi. Dne 21. novembra 1814. leta so napravili ljubljanski strelci Lattermannu na čast veliko slovesnost s sijajnim plesom na strelišči.

Lattermann je napel vse sile, da se vsaj nekoliko zacelijo rane, ki jih je morala dežela prestreči za dolgih vojskâ. Noč in dan je delal v ta namen ter si s svojim trudom zaslužil veliko hvalo vseh Kranjcev. Ljudstvo ga je slavilo in spoštovalo kakor največjega dobrotnika. Kâr najbolj pa ga je čislala ljubljanska gospóda, ker je oživil mnogo priljubljenih naprav, katere so Francozje zatrli, n. pr. gledališče, filharmoniško društvo, kmetijsko družbo i. t. d. Nad vse pa se je prikupil Ljubljančanom, ko je ukazal, naj se nadalje zasaja drevored ob potih cesarske graščine Tivolske.

Najodličnejši Ljubljančani, seosebno Jožef Alborghetti, Gašper Kanduč, Andrej Malič, Anton Črnot, Miha Pesjak in Anton Primic, zavzeli so se kâr najgorečnejše za to stvar in se je lotili tam, kjer so jo morali popustiti Francozje. Prvič so se sešli na posvet dne 9., drugič dne 14., tretjič pa dne 17. februvarja. Zdajci se je zvedelo, da je cesar odmenil Lattermanna za višje mesto v Benečiji. Ljubljančani so ugibali, kakó bi izkazali velezaslužnemu možu svoje spoštovanje, in v seji dne 8. marcija 1815. leta je sklenil »komisijon za napravo drevoreda« naprositi Lattermanna, da bi se njemu na čast in v trajen spomin smel novi drevored zvati po njem — »Lattermanov drevored«. Magistrat je dne 14. marcija pritrnil temu sklepu in vrhu tega podelil Lattermannu častno meščanstvo ljubljansko, kar mu je poročil s tem-le pismom: »Ekscelencija! Obile dobrote in velika naklonjenost, katere je bila deležna dežela, seosebno pa naše mesto od takrat, ko je presvetli cesar zaupal nje blaginjo Vaši Ekscelenciji, vzbudile so magistratu in meščanom željo, izkazati se Vaši Ekscelenciji pred odhodom iz vseh svojih močj hvaležne. Najodkritosrčnejše hvaležna Vam ponuja Ljubljana najdražje, kar ima, častno diplomo ljubljanskega meščana, in prosi, da jo blagovolite milostno vzprejeti. Da pa se ta hvaležnost ohrani še pri poznih naših zanamcih, prosimo

dalje, da bi se drevored, ki se po ukazu Vaše Ekscelencije ravnokar zasaja, smel po vašem ljubljennem imeni zvati ‚Lattermanov drevored‘.

Če le kdo, zaslužil je Lattermann to odliko. Še danes vedó po vsi deželi, da so bili Kranjci pri cesarji Franci I. na najboljšem glasu in da jim je blagi ta cesar izkazal mnogo mnogo milosti pred marsikatero drugo deželo. Da pa je mislil takó dobro o Kranjcih, bila je zasluga Lattermannovih poročil do cesarskega dvora. Zató Ljubljánčani nikdar ne pozabímo, da je Lattermannov drevored zajedno spomeník iskrenega domoljubja naših prednikov. Žal, da Lattermann dandanes nima posnemalcev. Prostor, da bi njim na čast zasadili drevored, dobil bi se že.

Tisti dan, ko se je Lattermannu izročila častna diploma,¹⁾ poslovil se je Lattermann tudi od Ljubljánčanov in Kranjcev v ‚Lajbaberici‘ prav toplo z besedami: ‚Bog Vas ohrani, blagi in plemeniti prebivalci te dežele! Zagotavljam Vam odkritosrčno, da mi ostane v neizbrisnem spominu, kakó ste mi s svojim vedenjem in zaupanjem olajšali moje skrbi in moj težavni posel takó, da mi je bil prava zabava.

Magistratu pa je odgovoril: ‚Ko mi je zaupanje presvetle Cesarosti s tem, da sem bil ob najiminitnejšem času imenovan za začasnega guvernerja te pokrajine, dala prijetno priliko izkazati prebivalcem ilirskim sploh, zlasti pa Ljubljánčanom, marsikaj dobrega, storil sem to vselej kár najradostneje. Da priznavate ta pošteni trud takó hvaležno in želite izreči to hvaležnost na ta meni takó prijetni način, to mi je najslajše plačilo. Zató mi bode najpresrčnejše veselje, da ostane moje ime v vrsti plemenitih prebivalcev ljubljanskih. Da pa ga prenesete na novi drevored, to tudi zmatram za zanamce namenjen izraz naše vzajemne udanosti in harmoniške ljubezni do našega preljubljenega vladarja in deželnega očeta.‘²⁾

¹⁾ Diploma slóve: „Wir Bürgermeister und Rath der k. k. Hauptstadt Laibach in Krain beurkunden hiemit, es hat uns die Bürgerschaft dieser Hauptstadt Laibach vorgestellt, dass sie aus dranginnigstem Gefühl der Dankbarkeit und Verehrung Seiner Excellenz für die besondere Aufmerksamkeit, gerechte und gnädige Behandlung einen Beweis an den Tag zu legenwünsche. Der Magistrat, gleich beseelt von diesem Wunsche, glaubt das Andenken an das so unvergessliche Gouvernement dadurch bleibend und dankbar zu erhalten, wenn er Euer Exc. in die Zahl der Mitbürger Laibachs aufnehmen darf. Geruhen Ew. Exc. das gegenwärtige Diplom eines Bürgers dieser Haupt-Stadt mit den innigsten Dankgefühlen der gesammten Bürgerschaft Laibachs anzunehmen und diese Stadt noch fernerhin in hohem Schutz zu erhalten. — Aus der Rathssitzung des Magistrates vom 14. März 1815.“

(Mestni arhiv ljubljanski.)

²⁾ Mittheil. des h. V. f. Kr. 1855, p. 5.

Štiri dni nató, dné 18. marcija 1815. leta je Lattermann z velikim spremstvom odšel iz Ljubljane na Benečansko. Vsa Ljubljana je žalovala po njem ter ga tudi še ni pozabila pozneje. Šest let zatem, dné 15. oktobra leta 1821., predlagal je škof Gruber, da deželni zbor kranjski vzprejmi Lattermanna iz hvaležnosti za njega zasluge med kranjske plemenitaše ter cesarja naprosi, da mu izpregleda takso (500 gld.), ki bi jo moral Lattermann plačati ob tej priliki. To se je tudi zgodilo. Dné 24. majnika leta 1822. je bil Lattermann postavljen za kranjskega plemenitaša in s tem za uda deželnega zbora.

Za Lattermannovega odhoda iz Ljubljane se je bilo v drevoredu začelo komaj šele delati. Bile so denarne težave na poti. V seji dné 8. marcija leta 1815. je drevoredni komisijon preračunjal, da mu bode vzeti v roke vsaj 2500 gld., rajši več nego menj; na razpolaganje pa mu je bilo samó 500 goldinarjev. Zložil in nabral jih je »trgovski stan«¹ ljubljanski, (»die hiesige Handelsgesellschaft«), ki je bil vedno eminentno vnet za blaginjo ljubljanskega mesta. Prav za prav pa je bila dné 8. marcija ta vsota že porabljena za planiranje in napravo drevorednih potij; samó drevesa so stala do takrat že 650 gld. Pritok drugih prispevkov je bil kaj počasen in zavisen od kresijske gosposke, pri kateri je šlo vse rado polževo pot. Vender, dasi drevoredni komisijon ni imel potrebnih gmotnih pomočkov, sklenil je vsekakor nadaljevati pričeta dela; denar bi se že kje dobil. S cincanjem bi se sicer za drevored izgubilo zopet leto dnij.

Prosil je, naj kresija magistratu dovoli posoditi iz mestne blagajnice 1500 gld. Toliko se je zdelo za prvo silo dovôlj, sosebno ker je mnogo meščanov obetalo brezplačno privažanje drevja in več drugega takega brezplačnega dela. Kresija je dovolila samó 1000 gld. posojila, češ, da mora biti za drevored nabrana vsekakor že precejšnja vsota, ker se že toliko pobira v ta namen. — No, kar se tega tiče, ni se bilo nabiranje obneslo kdo vé kakó. Pač nič čuda, saj so bile francoske vojske izžele deželo kâr do zadnjega, vrhu tega se je po Ljubljani pobiralo tisti čas vsak dan za kaj drugega — ravno takrat zajedno za uro in stolp na Gradu, za tisti Ljubljančanom takó priljubljeni stolp, s katerega jim je zvenela ob jednajstih zjutraj poleti vsak dan, časih pa tudi pozimi prijetna godba dôli v mesto. Ta stolp so Francozje leta 1813. ob vojski z Avstrijci podrli; po njih odhodu so ga Ljubljančani želeli zopet sezidati ter so zató pobirali po mestu, zajedno pa, kakor smo že rekli, za drevored. Nabrali so za oboje 191 gld. gotovega denarja, 2433 gld. pa v takó zvanih »Darlehensscheinh«, potrdilih za óne vsote, ki jih je moral razmerno s svojim

imetjem med zadnjo francosko vojsko posoditi državi vsak meščan. Vender ta »potrdila« takrat še niso bila izplačna; dobilo se ni pri cesarskih blagajnicah zanje še nič, in ljudje so celó dvojili, ali se sploh kdaj dobí kaj. Magistratu je bilo torej malo pomagano ž njimi.

Tedaj je iz zadrege pomagal imoviti Andrej Malič. Ta ni le prevzel vseh del v drevoredu, ampak tudi vsa plačila zanj. Magistrat mu je obetal povrniti troške, kadar bi bilo mogoče. —

Takó so se mogla vršiti vsaj najpotrebnejša dela. Malič jih je izvrševal pod vodstvom stavbinskega inšpektorijata in pod kontrolo Tivolskega graščinskega oskrbníštva. Do srede julija leta 1815. je izdal že 1382 glđ. 33 $\frac{1}{2}$ kr. Zasadil se je bil popolnoma vsaj jeden drevored, véliki, od Maličevega vrta do Tivolskega gradú.

Ker se je prej in najbrže tudi še takrat v Zoisovem vrtu smelo voziti v kočijah in jezdariti, odločili so bili ljubljanski jezdecí tudi novi drevored za prizorišče svojih kavalkad. Ali kresija je poslala dné 10. julija 1815. leta magistratu to-le pisanje: »Nejevoljna je slišala kresija, da se v novem drevoredu, nasajenem le za oddih in okrepečavo izprehajalcev, drznejo nekateri voziti in jezdariti. Da se zabrani škoda, ki pretí komaj ukoreničenim nasadom in takisto izprehajalcem, ukazuje se magistratu, vhode v drevored, kakor se je to storilo pri Maličevem vrtu, takó zagradi, da ne bodo mogli vanj niti vozovi niti jezdecí. Dalje je napraviti v pričetku vsakega drevoreda tablico z napisom: ‚Tu se ne smé niti voziti niti jezdariti.‘«

Vážno je bilo seveda vprašanje, s kakšnim drevjem se zasádi drevored. Naposled so se odločili za jagnete in akate, takrat najbolj priljubljeno, moderno drevje. Izračunjali so, koliko bode treba drevja 1.) za prvi in drugi rondeau (für die erste Rundel), koliko 2.) za drevored od Zoisovega vrta na Tržaški cesti do Cekinovega Grada (Leopoldsrufe = der Pagliaruzzi'sche Garten) v Šiški, (4 jagnete pa 350 akatov), 3.) za drevored od vélike gramozove jame (Schottergrube), v kateri stoji danes Kolizej, do ónega prostora tik Tivolskega gozda, ki je bil iz prva namenjen za studentovsko igrišče,¹⁾ (8 jagnjetov in 200 akatov), 4.) za drevored ob šišenski cesti od Valentinove (sedaj dr. Staretove) hiše pa do Cekinovega grada (6 jagnjet in 230 akatov), 5.) za drevored od opla mitničnega vrta na Dunajski cesti do stopnic pod Tivolskim gradom,²⁾ in 6.) za véliki drevored od Maliča do Tivolskega gradú (4 jagnete in 240 akatov).

¹⁾ Zanimljivo je čitati, da so gojili na ljubljanski gimnaziji „mladinske igre“ že 1814. leta. Dné 30. septembra je naprosilo gimnazijsko ravnateljstvo, da bi se odkazal javen prostor kot igrišče za gimnazijsko mladino.

²⁾ Bis unter die Freitrepppe des Staatsgutes Thurn.

Jagnjeti in akatje so bili torej prvi nasadi Lattermannovega drevoreda; bili so takrat ravno najbolj v veljavi. Vender so kupili Ljubljanci tudi nekaj kostanjev, nekaj čez 600, katere jim je ponudila graščina v Dolu (Lustthal) pod Ljubljano. Ko so posadili še te, bil je drevored precèj pomešan in je stal do srede leta 1816. že 3088 gld. 33 $\frac{1}{2}$ kr.; treba pa je bilo nasaditi še kakih 500 dreves. Nekaj troškov se je bilo do takrat že izplačalo, večino, 2660 gld. 20 kr., pa je bil magistrat še na dolgu. Od teh je prevzela náse Tivolska graščina, ki je prepustila tudi vse za drevored potrebno zemljišče zastonj, jedno tretjino, ker so cenili, da je z novimi drevoredi pridobila v ceni najmenj za 9000 gld.; 691 gld. 30 kr. se je naročilo plačati mestu, drugo, torej več nego polovico vseh troškov, pa je kresijska gosposka velela poravnati s prostovoljnimi doneski ljubljanskih meščanov. Pri končnem računu se je pokazalo, da je Lattermannov drevored stal 3598 gld. 14 kr.

Kakor vsaka nova naprava, imel je tudi Lattermannov drevored svoje sovražnike. Že meseca junija 1816. leta, ko dela v drevoredu še davno niso bila končana, našli so stražniki nekega jutra, dasi so do dveh po polnoči stražili v drevoredih, več mladih dreves nekaj polomljenih, nekaj pa izruvanih. Ljubljance je ta vandalska surovost silno razdražila; napravila se je zasebna družba, ki je razpisala darilo tistemu, ki bi povedal za suroveža ali suroveže, če jih je bilo več; toda ni jih zasledila.

Daljno skrb za drevorede in njih vzdrževanje je prevzel mestni stavbar France Zeschka, kar je stalo 104 gld. 53 kr. na leto. Drevored se je Ljubljančanom skoro takó prikupil, da jim zanj ni bilo žal troškov. Leta 1820. so najeli nalašč za njega oskrbovanje izkušenega vrtnarja. Zavezal se je vsa drevesa vsako leto vsaj jedenkrat obrezati in okopati, privezati jih h kolom ter trikrat v letu postriči drevoredna pota — pač travo, ki je rasla ob potih ali pa morebiti na izprehajališči samem! Leta 1821. si je omissil magistrat za drevorede celó posebno drevesnico na cesti v Šiško zraven »Najbelta«.

Ali navzlic vsi skrbi je uspeval drevored prve čase jako slabo; sosebno zanikarni so bili kostanji, takó zanikarni, da je dal magistrat že prvo leto med dva in dva kostanja vsaditi po jeden akat. Seveda je imel novi nasad zaradi tega toliko kritikov in sodnikov kakor izprehajalcev, in vsak Ljubljančan je menil, da mu je sveta meščanska dolžnost ziniti tudi katero o vzrokih, da leze drevored takó počasi iz tal. Magistrat je nekaj časa poslušal te sodbe, kritike in pritožbe, naposled pa se je leta 1822. obrnil do kmetijske družbe in jo naprosil,

naj določi dva zvedenca, ki bi preiskala stvar in povedala, kje tiči vzrok takó slabi rasti. Kmetijska družba je zaupala to stvar grafu Blagaju in nekemu pl. Vestu. Njiju poročilo je precëj obširno, jedro pa mu je to, da stojé drevesa preblizu drugo pri drugem in da se je največja škoda napravila drevoredu précej iz početka s tem, da so med kstanje vsadili akate in ž njimi itak zanikarnim kstanjem vzeli zrak in svetlobo. Zvedenca sta nasvetovala, naj se akatje posekajo. To se je najbrže tudi zgodilo, zakaj od takrat si je pomagal drevored káj hitro kvišku, in nedolgo za tem se je že čitalo, da daje Ljubljancem najgostejšo senco.

(Dalje prihodnjič.)

Slutnja.

(Začetkom leta 1894.)

Zamolkel hrup, blesteč odsvit, šumenje . . .
 Kaj znači to, kaj snuje se v daljavi?
 Kaj groznega še bode!
 Človeštvo je v zmešnjavi,
 Opojni vzori mamijo naróde.
 Vzdiguje vsak se: ta kričí, ta joče,
 In človek sam ne vé, kam gré, kaj hoče:
 Prihodnjost temna nam zijá naproti,
 In ni rešilne poti!
 Evropa stara, oj, Evropa kriva,
 Zabredla v stran si! Kam te s poti prave
 Novosti priženó nezdrave?
 Ti meni vidiš se prostrana niiva.
 In klete čez in čez kalí bohotno
 Nemir, nezloga, bratomor poganja.
 Oblakov gruča nad teboj togotno
 Vrší preteč, nevihto ti naznanja . . .
 Že davno osamela je devica
 Pobegnila odtod pravica,
 In narod vstaja proti rodu,
 Močnejši vklepa slabšega v okove;
 Stanovi na stanove
 Valé se, človek vstaja na človeka!
 V krvavem boji zgrabljena, razvnetá
 Brezupni glad in sitost prenapeta
 Za péjjo ped si trgata bojišče
 In jemljeta po sili . . .
 Oj, Stvarnik mili!

Ječi, trepeče zrak;
 Zavita bedna zemlja v prah in mrak
 Drhtí, in ljuti strah jo bega,
 Kakov bo konec boja tega . . .
 Kakov? — Temní se bolj in bolj obzorje,
 Oblaki se vijó togotni,
 Vse vrè, šumí kot morje . . .
 Bog, večni Bog nad nami,
 Tvoj bič nam zvižga nad glavámi,
 In beda se povsod odziva!
 Kakov pogled! Dim rase proti nebu,
 Požarov svit po zemlji se razliva.
 Mogočen grom, ropot zemljo, nebesa
 Od kraja v kraj pretresa.
 Razbrzdána ogromna tolpa ljuta
 Divjá, morí, podira
 Brez uma in brez čuta.
 In dinamit grmí, in mesta, sela
 Rušé se v prah do cela . . .
 Povsod požar, kričanje, smrt!
 Pobit, preplašen, strt
 V poslednjih mukah rod človeški stoka! . . .
 Dovolj strahú in joka:
 Strašan si, Bog, v pravični jezi,
 A če je volja Tvoja,
 Z roko Ti silno vmes posezi,
 Pokoja daj, ne daj nam boja! . . .

Zamejski.

Svatba na Selih.

Povest. Spisal Podgoričan.

(Dalje.)

III.

Goste sence so legale na zemljo in zavijale v sómrak gore in dole, ko je spel lovec Egidij na Sela. Večerna zarja je bledela čimdalje bolj in se napósled stopila v sivo-modro nebesno barvo. Na jasnem obnebjji pa so se užigale nebrojne zvezde. Nenavadna tihota je bivala nad vso krajino. Nobenega petja, ne ukanja, kakor bi daleč na okolo ne bilo žive duše. Le hrošči so brneli po zraku, in v travi so cvrčali murni. Koliko ljudij, sicer takó veselih in nemirnih, bilo je nocoj žalostnih!

Ali najtožnejši je bil morda Egidij. Vrhú tega je bil silno vzne mirjen, in po vsi sili ga je nekaj vleklo dóli na Sela k Dragarjevi Lenici. Videti jo mora nocoj, govoriti ž njo, saj ji ima povedati še mnogo, mnogo važnega.

Dragarjeva Lenica je slutila, da pride nocoj Egidij. Čakala je, da gresta k počitku oče in mati. Ko je bilo vse mirno, izmuzne se iz hiše in gré na vrt, da bi lože govorila z Egidijem. Čakala ni dolgo. Skoro se približa lovec oprezno po vrtu. Gré mu naproti. Zadovoljen je bil Egidij, da je prišla iz hiše, ker ji je imel toliko povedati, da bi pomenek ne bil varen pri oknu.

»Po slovó sem prišel,« izpregovori lovec zamolklo in jo prime za roko.

Nje roka se strese, in glas ji je brezupen.

»Vem. Zvedela sem že, kaj te čaka,« odgovorí Lenica. »Pojdi z mano!«

Odvéde ga za očetov ulnjak konci vrta. Ondu se zgrudi na hlod, zakrije si obraz in zaihti.

»Lenica, ne plakaj! To meni ne pomaga, tebe pa vznemirja.«

Séde poleg nje in jo prime za roko, da bi jo videl v obraz.

»Lenica, ako me imaš rada, ne plakaj več! Pomeniva se kaj; le malo ur je še pred mojim odhodom!«

»Saj prav zató mi je takó hudo, Egidij! In pomagala bi ti, če bi ti mogla!«

Egidij molčé nasloni glavo na roke in jih uprè ob kolena.
Deklico osupne njega molčéčnost in zamišljenost.

»Kaj ti je?« vpraša ga v skrbéh.

»Ne vem. Nekove skrbi in bojazni se ne morem iznebiti.«

»Ali se bojiš vojske, ali se bojiš smrti?«

Lovec zmaje z glavo.

»Vojske se ne bojim, ker sem vojak, smrti pa ne uidem nikdar in nikjer.«

»Kaj pa te teži, da niti ne moreš govoriti? Ali ti morda lahko pomagam jaz?«

Lovec jo pogleda.

»Lenica, samó ti mi moreš pomoči, ako mi hočeš.«

»Samó jaz? — Govôri, rada storim vse, ako le morem!«

»Lahko. Veliko lože bi se napravljajal odtod, če bi védel, da se v tem ne omožiš.«

»Jaz da bi se omožila? — S kom?«

»Snubači pridejo, in oče te dá njemu, kateri mu bode ugajal.«

»Ali če ne bode všeč meni?«

»Vprašal ne bode nihče, prisilili te bodo.«

»Mene ne prisilijo nikdar, ženina sem si izbrala po svoji volji in po svojem srci.«

»Lenica, ali te je resna volja vztrajati pri svojem sklepu?«

»Res nečem nikogar drugega nego tebe!« Rekši se ga oklene.

»Prisežem ti, ako hočeš.«

»Prisezati mi ni treba, samó obetaj mi, da me počakaš in da se ne omožiš, predno ne zveš, da sem mrtev.«

Nestrpno čaka nje odgovora.

»Prisege nečeš? Dobro! Čakala te bodem brez nje, dokler se ne vrneš zdrav in vesel.«

»Lenica!« vzklikne lovec in jo iskreno objame. »Tvoje besede so mi dale novih močij.«

Deklica pa sname z vratú črn trak, na katerem visí zlat križec, in ga natakne njemu na vrat.

»Ná, Egidij! Birmansko darilo je moje kumice. Podarim ti ga v dokaz, da te čaka in ljubi domá preprosta deklica, ki ne mara nikogar drugega nego tebe!«

Lovec pogleda križec, poljubi ga in spravi.

»Jaz ti ne dajem ničesar v spomin, ali spominjal se te bodem sredi vročega boja in tvojo podobo bodem nosil vedno v srci!«

Objameta se in poljubita. Veseli so bili trenutki žalostnega slovesa. —

Sedela sta še precèj časa za očetovim ulnjakom, govorèč o lepi bodočnosti, katero sta menila skoro ućakati.

Petelin je že pel, in jutranja danica je že bliščala na nebu, ko sta si podala roke.

»Bodi zdrava in ne pozabi me. V nedeljo pa zmòli záme še kàj molitvic, ker jaz ne bodem imel prilike . . . Ako pa umrjem, no — pa vzemi, kogar hoćeš, pa časih se me vender še spomni. — Ljubil, vem, da te nihče ne bode takó kakor te jaz,« pravi ji lovec v slovó.

Deklica se spomni, da gré njen izvoljenec na krvavo vojsko in da lahko za vedno ostane v tuji zemlji.

»Še jedenkrat!« vzklikne strastno, oklene se ga in ga iskreno poljubi. »Z Bogom! In ko pojdeš jutri skozi vas, oglasi se pri nas!«

Lovec krene domov, deklica pa se vrne v hišo. Leže, toda spanec ji neče priti na oči. Bdela je in slike žalostne in vesele so se ji kazale v mislih.

IV.

Drugega dné so se napravljali možjé in mladeniçi, katerim je bil poslal cesar pozovnice, na vojsko. Matere in žene so jim plakaje pekle popotnice. Vojaki pa so hodili k sorodnikom in prijateljem ter se poslavljali pri njih, in marsikatera solza je kanila iz očj ljudem, zakaj naše ljudstvo ima mnogo blagega soćutja za svoje ljudi, katere doletí nesreća. In vojska s krutim Turčinom je pač velika nesreća.

Egidijeva mati ni bila še nikdar takó žalostna, tudi takrat ne, ko ji je umrl mož. Najmlajšega svojih sinov je ljubila najbolj in ni hotela iti od njega, dasi se je starejšim sinovom godilo bolje in so jo često vabili k sebi. Sedaj pa mora Egidij kàr nagloma odtod, in videla se ne bodeta skoro. Lahko tudi, da se nikdar več ne vidita. Ta brezupna misel je mučila starko. Vzdihala je, molila za srečno vrnitev, delala in jokala. Moleč je prećula vso noć, in ko je na jutranjem nebu zažarela zarja, vstala je, da pripravi vse, kar je potrebno za sinov odhod. Nobena reć je ni mogla utešiti, zakaj zdelo se ji je, da je s tem dnem pokopana njena in sinova sreća.

Opoldne, ko si Egidij naveže zveženj, vzame mati vodo sv. treh kraljev in ga pošćropí, da bi ga obvarovala vseh nesreć. Lovec še jedenkrat izpred hiše pogleda po okolici, od koder se je vesel oziral tolikrat, ozrè se na dom, kjer je prebil mnogo lepih dnij, in nató gresta. Govorita malo, dasi bi si imela povedati toliko kakor še nikdar.

Tožno-milo pogleduje mati od strani sina svojega, vender reči mu ne more ničesar. Bila je prepričana, da čuti in vé za nje materinsko ljubezen. Vedela je tudi, da je ne pozabi nikdar. Opominjati ga ni smela ničesar, saj je bil njen Egidij pošten mladenič. Če sta kaj pregovorila, bilo je le skrbno vprašanje, ali ima to ali óno s seboj, ali želi še česa. Egidij je odgovarjal prav kratko. Prvič je bil žalosten, ker je videl svojo mater také tožno in brezupno, drugič je imel toliko misliti, da ni mogel nikakor pazno odgovarjati materinim vprašanjem.

Takó dospeta na Sela. Navzlic delavniku so danes vaščani malone praznovali. Postajali so po vasi in po vrtéh, govoreč o grozni vojski, ki je zanesla toliko nemira in žalosti celé v to gorsko zakotje.

»Lovec Egidij gré tudi!« zašumelo je takoj po vasi, ko so nekateri ugledali lovca s prtljago in njega mater.

In ljudje so odpirali okna ali pa prihajali pred hišo, da še jednoč vidijo lovca, katerega so še dôkaj cenili, dasi kmetsko ljudstvo nič kaj ne trpi grajskih lovcev, katere meče z biriči v isti koš. Običaj tega kraja je, da mu podadó vsi znanci roko ter mu vsak dé tolažilno besedo.

Egidij je segel v roko vsakomur, kdor je stal blizu poti in izpregovoril ž njim. Tudi Dragar se mu je nasmihal pred hišo.

»Ali moraš tudi ti?« ogovori ga že od daleč. »Kadar je vojska, ne vprašajo nič, ali si kmet ali v službi grofovi.«

»Vsi smo cesarjevi,« pravi Egidij. »Postava je za vse jednaka. Zdravi, Dragar! Ako sem se vam kaj zameril, pozabite.« Rekši mu podá roko.

»Ej, kaj tisto! Potrpeti moramo vsi in prizanašati drug drugemu. Pa se varuj turške krogle in ne nastavlaj vratú krivi sablji, če hočeš priti domov! Srečno hódi!«

Egidij seže v roko še Dragarici, ki prihití iz veže, in potem Lenici, ki stojí blede na pragu. Najrajši bi jo bil objel in pritisnil na prsi, toda bal se je Dragarja in se sramoval ljudij, gledajočih od blizu in daleč. Molčé ji stisne roko in ji proseče pogleda v oči. In umela ga je.

»Šopka še nimaš? Vedel bode vsakdo, da nimaš sestre. Ako hočeš, dení si kakovo vejico za klobuk.« Rekši stopi k oknu, odlomi vejico rožmarina in mu ga da. Egidij si ga zatakne za klobuk.

»Lenica, ako se vrnem, ne pozabim tvoje prijaznosti. Zdrava!«

Dragar je bil nejevoljen, da je dala njegova hči lovcu šopek, in zagodrnjal je:

»Brez take reči se pa že prebije. In škoda je rožmarina, ki se lahko posuši.«

Egidij tega ni več slišal. Hči pa se molčé obrne in gré na vrt. Samó Dragarica pravi:

»Saj si tudi ti komaj čakal, da sem ti dala kaj zelenega in rdečega.«

»Vsak človek je jedenkrat v življenji brezpameten,« zavrne jo Dragar in odide.

Ljudje so pa zrlí za lovцем, dokler so ga videli. Menili so se o njem in ugibali, ali se še vrne ali bode trohnel v turški zemlji.

»Škoda bi ga bilo,« zamrmrá prédse marsikatera deklica, ki je že tolikokrat zaman obračala oči za njim in se mu nastavljala. —

Dóli na Robu je čakal velik lestven voz, da odpelje vojake v mesto. Polagoma so se shajali vojaki z gor in iz dolov, spremljani po očetu, materi ali ženi in otrocih. Nihče ni ukal, nihče ni pel. Kakó tudi, ko so se malone vsakomur iskrile solze v očéh! Še jedenkrat so poljubili vojaki svoje roditelje, žene in otroke, stisnili jim roke in potem sedli na voz.

»Z Bogom, molite za nas!« rekali so drug za drugim in tožno zrlí na vrhove z belimi selišči.

Egidijeva mati se oklene svojemu najljubšemu sinu okolo vratú, iskreno ga poljubi in mu pravi:

»Egidij, ne pozabi me! Ako pa kdo umrje, vidimo se ónkraj groba.«

»Dà, ónkraj groba, ako ne tukaj več!« odvrne Egidij, poljubi mater na čelo in ji stisne velo desnico. Otrne si skrivaj solzo, ki mu je porosila oči, in nató prisede k tovarišem. Še jeden pogled na mater, nató požene voznik, in zdajci izgine voz za cestnim ovinkom. —

Lovčeva mati je spela sama od Roba v breg na Zgonče Poljane. Molila je mnogo in iskreno, da bi ji dal Bog srečno u čakati sinove vrnitve.

Dragarica pa je tistega popoldne vprašala hčerko, ali jo glava bolí, ker je takó blede in zažarjenih očij, ali kaj ji je.

»Oh, kaj bode, ako se več ne vrne!« vzdihnila je Lenica večkrat prédse in se takoj zgrozila te strašne misli.

Šele sedaj je prav vedela, da je bil samó jeden Egidij na Zgončih Poljanah in da ga ni sedaj več tam in nobenega takega več v vsi župnijil

»Čakala ga bodem, kakor sem obetala, in njegova bodem, ako ga le Turki ne pobijejo!« bil je končni njen sklep.

V.

Na Zgončih Poljanah in v vsi okolici robovski ni bilo po odhodu domačinov na vojsko pravega veselja. Nekaj zató ne, ker so odšli vsi nemirnejši in veselejši, nekaj pa, ker so bili ostali prepazni na vse resnične in neresnične novice, ki so prihajale največkrat grozno pokvarjene góri v samotne vasí.

Samó mlademu Rakarju s Kališča je vojskina nesreča napravila precěj veselja, in sicer zató, ker je bil med pozvanci tudi grajski lovec Egidij. Toda ne da bi mu privoščil smrt — Bog ne daj! — mladi Rakar ni bil takó hudoben in neusmiljen, ampak vzrok njega veselju je bil ta, ker je prav rad videl Dragarjevo Lenico. Ogovoril jo je bil že večkrat prav izbrano in se ji često pridružil ob nedeljah, iz cerkve gredé, toda — vrag si ga vedi! — deklica je ostala vedno hladna, najsi je še takó gorel zánjo! Bila je prijazna, pa nič več. Ali to ga še ni jezilo najbolj. Ker ni bil slep in gluha, videl in slišal je prav dobro, da se proti lovcu Egidiju véde vse drugače, da vidi ónega mnogo rajši nego njega. Slišal je tudi časih od svojih tovarišev, da z Dragarjevo Lenico ni nič, in celó dekleta so godrnjala, da lovec Egidij ne pogleda nobene druge nego Dragarjevo. To se pa Rakarjevemu Janezu ni zdelo prav nič prav, da bi deklica rajši imela lovca nego njega, sina trdnega kmeta. Često je premišljal, kakó bi se to pre naredilo. In časih, ko je takó jezen mislil to in óno, domislil se je, kakó bi bilo dobro, ako bi kdáj lovca odkod prinesli mrtvega domov, saj potem bi ne mogla Lenica ž njim več biti takó prijazna in bi se morala meniti ž njim, ker bi ne bilo drugih nevarnih tekmecev.

Prav presérčno je bil vesel, ko je zvedel, da gré lovec v Turško Bosno, odkoder se težko vrne. Vender njemu ni bilo končno nič do tega, ali se vrne ali ne, da bi ga le Dragarjeva Lenica v tem dolgem času pozabila, drugo se že vse dobro uredí. Rakarjev Janez je računjal na podporo svojega očeta in očeta Dragarja. Čutil in slišal je nekoliko od strani, da misli oče snaho izbirati pri Dragarji, in kar se je Janezu zdelo najbolje: ponosni Dragar ni bil baje nič nasproten, zakaj vedelo se je, da Rakarji nimajo samó imena, ampak tudi denar, ki je vender več vreden od lepega ženina brez denarja. Zató se je udal mladi Rakar prešérnemu veselju ter ukal in pel po dolih in gričih okrog Svetega Primoža, da je bilo kár veselje. —

Dragarjeva Lenica pa je bila nekamo tožna, in nobena reč je ni mogla prav razvedriti. Časih je toplo molila za Egidija, da bi se srečno vrnil z vojske. Ob nedeljah popoldne je često prišla k žalujoči lovčevi mamici v samotno hišo in jo izpraševala, ali káj vé o Egidiji. Starki je dobro dela skrbnost deklíčina, in rada se je pomenila ž njo. Pripovedovala ji je o preljubem svojem sinu in tožila, kakó ji je silno dolgčas po njem. Kadar je prišlo pismo iz daljne Bosne, pokazala ga je tudi Lenici. Rada ga je čitala deklica, saj je bilo pismo pisano od nje-gove roke, in naročala je, naj ga mati v pismu pozdravi v nje imeni. Postarni materi se je nekaj dozdevalo, ali ker je svojemu sinu privoščila

vse najboljše, pisala mu je vselej, da izprašuje Dragarjeva Lenica po njem in da ga pozdravlja. To pa je bila velika tolažba za trpečega vojaka v negostoljubni deželi. —

Ko se je vračala Lenica neke nedelje od Egidijeve matere, srečal jo je Rakarjev Janez, ki je spel s Sel domov na Kališče.

»Kje si bila?« vpraša jo in ji zastopi pot, da ne more dalje.

Lenica odgovori odkritosrčno:

»Vasovala sem pri lovčevi materi.«

Janez osupne, in ujezi ga njen odgovor.

»Saj lovca ni več doma; po kaj hodiš tja gôri?«

»Eh, kaj, k njegovi materi, ker je sedaj ubožica sama in ji je dolgčas.«

Rakar ne vé kaj odgovoriti.

»Zakaj pa imaš tistega Egidija rada? Zakaj?«

»Kdo pravi to?« odgovori Lenica v zadregi in hoče dalje.

»Z menoj sevé nisi takó prijazna, kakor si bila z ónim, in nečeš nekoliko z menoj postati. Dobro, grem pa s teboj.«

»Le pojdi, saj ti nihče ne brani! Prijazna sem pa s teboj takó kakor z vsakomer.«

Rakar se obrne, in oba gresta dóli na Sela.

»Nič se ne jézi, saj ne mislim hudo. Rad te imam, pa bojim se záte, ker zmirom pravijo, da te je že ta prešmentani lovec premotil. Sam sem videl, da je bil ob nedeljah vedno za teboj. Sedaj je šel, hvala Bogú, in Bog daj, da bi ga vzela vojska!«

»Oh, kakó pregrešno govoriš!« posvari ga užaljena deklica. »Kaj ti je na poti, da mu privoščiš smrt?«

»Na poti? Nič! Samó obetaj mi, da ne bodeš več govorila ž njim, pa naj se vrne še zdravejši, nego je šel!«

»Oh, Janez, Janez, kakšne govoriš danes! Prepoveduješ mi celó govoriti z Egidijem! Béži, béži! Kdo bi bil takó neusmiljen in oduren? Prijazna moram biti z vsakomer.«

»Eh, ti Lenica, danes me ne umeješ kár nič, ali pa nalašč zaobrneš besedo. Čakaj, razložim ti prav po domače, da bodeš vedela!«

»No, kaj?«

»Lenica, glej, to je takó. Naš oče so mi rekli nekoč: ‚Janez, kadar te bode mo ženili, pojdem na Sela k Dragarju po nevesto. Tam se bode dobila lepa, dobra in petična nevesta!‘ Jaz sem bil pa zadovoljen, ker sem se spomnil tebe, in prikimal sem jim. Iu dejali so še: ‚Kadar bode čas, pa naredimo svatbo táko, kakeršne še ni bilo

na naših Poljanah!' In jaz sem bil zopet zadovoljen. Naš oče in vaš oče, pa vem, da sta tudi že zmenjena, saj sta vedno skupaj.«

»Oh, kaj se meniš o svatbi! Ako se misliš oženiti, moraš si že drugje poiskati neveste, zakaj padlo bode še mnogo dežja pa naših gorah, predno se omožim, ako se sploh kdaj.«

»Tega pa nič ne govôri, Lenica! Omožila se bodeš prav res. Mene brani se pa tudi nimaš za kaj. Glej! Mlad sem še bolj nego óni Egidij. Denarja imamo pa pri nas toliko, da se ti ne bode godilo slabo, in oče in mati sta tudi takó dobra, da bi ti ne storila kaj zlega.«

»Saj nič ne pravim. Vidim, da si še mlad. Tisto tudi vem, da imate denarja dosti, očeta vašega in mater pa poznam dobro, saj sta večkrat pri nas. Omožila se bodem pa takrat, kadar se zljubi meni in nič prej, in Egidija mi nikar ne očitaj! Ako sem govorila ž njim, ni to nič hudega, saj govorim tudi s teboj in z vsakomer, kdor me ogovori!«

Janez ujame nje desnico in jo stisne. Ni mu je izmeknila, a desnica je ostala mrzla, kakor je bilo njeno srce mrzlo zanj. Staro prijateljstvo je bilo med njiju roditelji, in prijazna je bila zató Lenica ž njim, ker drugače ni mogla, saj ji ni storil ničesar žalega.

»Danes je takó lepo kakor že dolgo ne,« méni Rakar.

»Lepo je; na travnikih vse cvetè, na polji pa rumení žito,« pravi Lenica in obrne oči po bregu.

Rakar pa iskreno drži njeno roko, in srce se mu topí od veselja in zadovoljnosti, zakaj takó srečen ni bil še nikdar.

Prekratka je bila Rakarju pot, in danes bi bil šel z Lenico čez hribe in doline do konca svetá, ako bi le hotela iti ž njim.

Stisne ji poslednjič roko in pravi preprosto:

»Moja bodi in kadar hočeš, naprosim očeta, da mi izročé posestvo! Branili, vem, da se ne bodo.«

»Eh, Janez, povedala sem ti že, da se mi nič ne mudí. Oženi se pa, kadar se hočeš!«

»Kadar ti hočeš,« pravi odhajajoči Lenici, ki hití, da se iznebí nadležne družčine.

»Ako čakaš moje volje, postaraš se, predno se oženiš!« zamrmrá prédse Dragarjeva hči, ko začuje zadnje Rakarjeve besede.

Rakarjev Janez pa je počasi spel nazaj po poti. Sladka čustva so ga nauđajala, in po glavi so mu rojile lepe in srečne misli. Pred očmi mu je bila lepa podoba mlade Dragarjeve hčere. Nič več se ni hudoval na lovca Egidija, saj je bil prepričan, da ga ima Dragarjeva Lenica vsaj nekoliko rada, lovca pa nič več!

(Dalje prihodnjič.)

Novi Rim in ostanki starega Rima.

Spisal S. Rutar.

(Dalje.)

II.

rvi znak Rima, po čemer se odlikuje od vseh drugih velikih mest, to je velikansko število cerkvâ, obeliskov, vodometov, potem duhovnikov in varuhov javne varnosti. Govorimo najprej o zadnjih.

V Rimu so tri vrste redarjev: karabinerji, državna policija in mestna policija. Karabinerji so podobni našim orožnikom, zgolj visoki, močni in tudi lepi ljudje, ki so domá večinoma na Piemonteskem. Nosijo črno obleko (frak) in čuden napoleonast klobuk, na katerega nataknejo o svečanostih še lepo pisano perje. Teh javnih in najbolje discipliniranih javnih stražnikov imajo Italijani po cele polke, in po nevarnejših krajih jahajo tudi na konji. Vedno šhodita po dva in dva skupaj, in sicer je tisti, ki je po osebi višji, navadno tudi na višji stopinji. Hodijo pa jako zložno in celó malomarno po ulicah, takó da človek ne vé, ali se bolj izprehajajo ali bolj pazijo na javni red. Še več (zlasti v Rimu) je državnih redarjev, ki stojé pred vsakim javnim in količkaj važnim poslopjem. Ti imajo paziti zlasti na ponočne nemirneže in kalilce javnega reda, toda če le morejo, radi zatisnejo okó. Mestni redarji skrbé za javni red in promet po ulicah, vender menda nikjer ne povozijo toliko ljudij kakor v Rimu, ker vozniki brezozirno dirjajo in konje neusmiljeno podé. Poleg tu omenjenih varuhov mirú in reda je še vse polno finančnih stražnikov, vrtnih paznikov i. t. d.

Izvestno se nihče ne čudi, da je v »središči katoličanstva« vse polno duhovnikov, vender čudno je, da nosijo takó različno obleko (po barvi in kroji) ter da se tudi drugače po zunanosti mnogo razločujejo, ker nosijo brado ne le kapucini, nego tudi drugi duhovniki najrazličnejših vzhodnih verskih izpovedanj. Kar se tiče barve, to je menda nima božja mavrica, da bi je ne posnemala obleka rimske duhovščine, in tisti, ki so izumili našitke za razne vojaške oddelke in razne polke, morali so gotovo hoditi v šolo k rimskim krojačem duhovskih oblek. Jedino klobuk nosijo malone vsi jednak, t. j. okrogel oglavnik s pripetimi krajci, katerega vidiš na glavi najnižjega duhovnika, kakor prvega kardinala; vsa druga obleka, polna trakov, verižic, križev i. t. d., pa se ne dá opisati z majhnimi besedami.

Ta različnost se vidi zlasti pri redovnikih in redovnicah. Italijanska vlada je sicer zatrla vse redove, ker nje zakoni ne priznavajo skupnega samostanskega življenja, toda po omenjenem zatoru je nastalo še več samostanov, nego jih je bilo prej, in število samostancev se je malone podvojilo. Ustanovili so namreč samostane kot zasebne zadruge, kjer ima jedna imenovana oseba toliko in toliko drugih na stanovanji in hrani. Razven nekaterih večjih samostanov (franciškanskih, kapucinskih, avguštinskih i. t. d.) je preobilo takih manjših zavodov, in človek kar ostrmi, ko zapazi sredi najobljudenejših ulic omrežena okna, kakor bi bil sredi turškega mesta. Premnogo je zlasti ženskih samostanov usmiljenih in šolskih sester i. t. d.

Nekaj posebnega so tudi gojenci brezštevilnih duhovskih zavodov, ki hodijo po dva in dva na izprehajališča, ali pa se vozijo v šolo s svojim omnibusom. Gojenci so kaj različno uniformirani, nekateri do malega takó kakor učenci vojaških kolegijev, takó da bi jih človek lahko zamenjal, ko bi ne videl, da jih spremlja mlad duhovni prefekt. Drugi so oblečeni kakor mladi plemiči, nosijo črn frak, rokavice, visok cilinder, in to že majhni paglavci od 10—12 let (»Collegium Marianum«). Največ pa je teologov ali takih duhovnikov, ki se pripravljajo za rimski doktorat »sanctissimae theologiae«. Med temi se najprej opazijo nemški gojenci (med katerimi je tudi nekaj Slovencev), ki hodijo v širokih rdečih haljah in pridno nemški brbljajo. Sicer pa imajo tudi Poljaki, Čehi i. t. d. svoje kolegije v Rimu. Največ take duhovne in polduhovne mladeži vidiš v nedeljo popoldne, ali pa vsak dan po šoli proti večeru, kakó se izprehajajo, ali prav za prav v plahutajočih, trakov polnih haljah hité po M. Pinciji in po bližnjih nasadih vile Borghese. Zlasti na Pinciji kar mrgolj omenjenih gojencev s knjigami v rokah ali pa tudi glasbo poslušajočih.

Rim je sezidan na suhem, peščenem svetu, kjer ni studencev. Zategadelj so že rimski kralji, sosebno pa cesarji poskrbeli, da so navrnili mnogo zdrave vode v nezdravo mesto. Takih vodovodov je bilo vse polno, sosebno z albanskih in sabinskih gorâ, n. pr. aqua felix, aqua Claudia, aqua Alexandrina, aqua virgo, aqua Marcia i. t. d. Ostanke starorimskih vodovodov zasleduješ daleč zunaj mesta tja po rimski campagni, toda njih oboki so sedaj polomljeni, in kolikor jih še stoji, podobni so od daleč kozolcem po naših žitnih poljih. Mnogo vodovodov so dali papeži popraviti in to v dotičnih napisih ovekovečiti, n. pr. Trajanov, ki dovažá vodo iz jezera Bracciano skoro na vrh Janikula. Ker ga je dal leta 1622. popraviti papež Pavel V., imenuje se sedaj aqua »Paola«. Koncem vsakega vodovoda so v mestu

lepi vodometi, katere so večinoma postavili papeži. Najlepši je pač »fontana Trevi« blizu trga Colonna, skozi katero se izliva »aqua virgo«. Podoben je naravnemu skakalcu, ki razliva svojo vodo po raznih skalah v spodnji tolmun. Ta vodomet (ali prav za prav vodopad) so dali postaviti papeži Pij IV., Vrban VIII. in Klement XII. Po lepoti je drugi vodopad ravnokar omenjeni Pavla V., tretji pa »Termini« blizu kolodvora, ki dovaja »aqua Felix« in »aqua Alexandrina«. Na vodopadu je postavljen kip Mojzesa od Prospera iz Brescije, tekmeča Michelangela. Blizu te fontane je nov, lep vodomet, katerega ponoči razsvetljuje elektriška luč. Drugi lepi vodometi so na trgih Barberini (Tritone), del Popolo, Kvirinal, Navona (blizu panteona), Mattei (»želvin« vodomet), zlasti pa ónadva na trgu Sv. Petra.

Pri vsakem vodometu, pred vsako večjo cerkvijo in na sredi večjih vrtov so postavljeni egipetski o beliski. Najvišji stoji na trgu poleg lateranske cerkve; bil je prinešen iz Teb v Gorenjem Egiptu. Tam ga bil dal postaviti Tutmosis II., a Konstantin Véliki ga je dal prenesti v Rim in postaviti na sedanjem mestu. S podstavcem vred je 32 m visok, od rdečega granita in poln hieroglifov. Po visokosti drugi bi bil obelisk na trgu »del Popolo« (skoro 29 m s podstavcem vred), a tretji na trgu Sv. Petra (25 m 13 cm brez podstavca). Tega je dal cesar Kaligula leta 39. prepeljati v Rim, papež Sikst V. pa ga je tukaj postavil leta 1586. Skózenj je potegnjen poldnevnik, in okolo njega je načrtana vetrovnica. Za temi bi prišel obelisk na Kvirinalu (14.45 m brez podstavca, od črnega granita) in óni pred Sv. Trojico na góri (14.17 m), kateri je stal v starem veku v Salustovih vrtih, a papež Pij VI. ga je dal semkaj postaviti leta 1789. Tudi sredi nasadov Monte Pincija stoji precèj visok obelisk, manjši pa stojé pred palačo italijanske zbornice poslancev na Monte Citorio, od Psametiha iz Heliopola, pri panteonu in pred cerkvijo S. Maria sopra Minerva (izvirajoč iz nekega Izidinega svetišča).

O rimskih cerkvah pa ni takó lahko poročati kakor o drugih zanimljivostih. Vseh skupaj je skoro toliko kolikor dnij v letu, namreč okolo 350. Pri tem pa niso vštete razne kapelice in zasebni oratoriji. Da je največja in najmogočnejša cerkev óna Sv. Petra, to je obče znano. V sedanji obliki je bila dozidana leta 1626. (žal, da ne strogo po načrtih Michelangelovih). Dolga je 186.36 m in ima prostora za 57.000 ljudi (Sv. Štefana na Dunaji le za 12.000, Sv. Marka v Benetkah le za 7.000). Ta cerkev ne vpliva na ogledovalca toliko po svoji krasoti in umetniški izvedbi, kolikor po svoji vzvišenosti in veličastnosti. Kakó velikanska je ta cerkev, to se najbolj razsodi po nje kupoli, ki je takó

srečno postavljena, da se jo od povsod vidi prav dobro. Prvi njen hodnik stoji 53 m nad cerkvenim tlakom, in tu ima kupola 42 m v premeru, a nje zunanji obseg meri blizu 200 m. Od znotraj ima vse polno mozajških slik; apostoli in angelji so po tri metre visoki, in vendar se zdé od spodaj zeló majhni. Takšni se nam kažejo tudi od zgoraj dóli ljudje v cerkvi. Sosebno krasno se sliši od spodaj petje in glas orgelj. Na tem hodniku pojó »angelji« (okolo 200 dečkov), kadar pride papež s sijajnim spremstvom v cerkev. Če govoriš na steno kupole, pride po nji glas na nasprotno stran do osebe, ki bi te sicer naravnost v premeru govorečega ne umela.

Drugi hodnik je 73 m visok (kolikor ljubljanski Grad nad Mestnim trgom), in premer kupole znaša tu 25 m. Podobe so 6 m visoke, in vendar se zdé od spodaj čisto majhne. Pogled v globočino je zeló omotičav. Tretji hodnik je 102 m visok in ni več odprt, nego le skozi okna gledaš nizdolu v cerkev, kjer se ljudje komaj razločujejo. V višini 108 m se začinja »lanterna«, t. j. stebrast hodnik okolo temena kupole. Z njega uživaš najlepši razgled na mesto (polno bliščečih oken in streh), na Tiberu, na campagno, na albanske gore in tja dóli na morsko obalo pri Ostiji. Od tu góri se vidijo ljudje na Sv. Petra trgu ali pa vojaki na bližnjem vežbališči že kakor muhe. Od lanterne prideš lahko po tesnih stopnicah in naposled po strmi lestvici 31 m više v medeno jabolko, ki je toliko, da ima v njem prostora 10—12 ljudij. Tukaj pa je skoro vse temno, zeló vroče in razgleda ni nikakeršnega. Vsega skupaj je kupola 139 m visoka.

Druga rimska cerkev po velikosti (127 m dolga), a po lepoti gotovo prva, to je cerkev Sv. Pavla zunaj mestnega ozidja ob cesti, ki drži v Ostijo. Po velikanskem požaru leta 1823. so jo pozidali mnogo krasneje in jo posvetili leta 1854. Za véliki oltar je daroval ruski car Nikolaj I. papežu štiri krasne podstavce od malahita, egipetski khedive pa štiri stebre od belega orijentskega marmorja. Nad oboki vélike ladje so mozajške podobe vseh papežev od sv. Petra do Pija IX. (sv. Linus ima vdlane oči od briljantov). Nad sto oken spušča svetlobo v to veličastno cerkev, in na steklih so prekrasne Moronijeve slike, katere je pa zeló poškodoval stisnjeni zrak, ko se je junija meseca leta 1890. razletela bližnja praharnica. Novo pročelje cerkve še ni dodelano. Tretja cerkev je brez dvojbe Sv. Ivana v Lateranu (122 m dolga), ki se ponosno imenuje: »Sacrosancta ecclesia Lateranensis, omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput«. To cerkev je podaril cesar Konstantin papežu Silvestru kot stolico, in še sedaj je papež župnik te cerkve, v kateri hranijo glavi sv. Petra in Pavla.

V bližnji krstilnici je bil krščen Konstantin, v palači poleg cerkve pa so stanovali papeži do leta 1308., ko so se preselili v Avignon.

Po velikosti, imenitnosti in lepoti pride potem cerkev S. Maria Maggiore, tam, kjer je stalo nekdanje svetišče Venere in Rome na starem Eskvilinu. Na mestu paganskega svetišča so postavili že sredi IV. stoletja krščansko cerkev, katero pa so pozneje mnogokrat prezidali. Ladje deli 42 krasnih stebrov, ki so bili sèm prineseni iz Hadrijanove vile pod Tivolijem, in óni štirje stebri, ki nosijo baldahin nad vélikim oltarjem, stali so nekdanje v Hadrijanovem kopaljšči. V nekovi stranski kapeli te cerkve kažejo podobo M. B. evangelista Luke. — Peta bazilika je Sv. Lavrencija zunaj mesta za železniško postajo. Tukaj je pokopan Pij IX. v krasni kapeli z mozajškimi slikami, in zunaj cerkve se razprostira rimsko pokopališče s krasnimi spomeniki še lepšimi nego na slavnem »Campo santo« v Bolonji. Razven v teh pet cerkvâ zahajajo romarji še v S. Croce in Gerusalemme (ostanki križa Kristovega, žebelj, trnjeva krona) in Sv. Sebastian ob stari »via Appia«; (pod cerkvijo so imenitne katacombe, kjer je pokopanih 174.000 mučencikov in 46 papežev).

O vseh drugih cerkvah, ki imajo tudi vsaka svojo znamenitost, n. pr. »Ara coeli« Jezuska, »S Pietro in vincoli«, Petrove verige i. t. d.), moram tu molčati. Omenim naj le še dveh, ki utegnejo zanimati marsikaterega Slovana, to sta cerkvi Sv. Klementa in Sv. Jeronima. Prva je v ulicah Sv. Ivana Lateranskega in ima imenitno staro spodnjo cerkev s freskami (Kristus blagoslavlja sv. Cirila in Metoda). Sedanji papež je dal sezidati kapelo Sv. Cirila in Metoda, v kateri se vidi podoba, kakó prenaša sv. Ciril ostanke sv. Klementa iz Tavrige v Rim. — Med najmanjše rimske cerkve spada gotovo óna Sv. Jeronima v ulicah Ripetta nasproti jednakoimnemu mostu. Poleg nje stoji star gostinjec (hospicij), ki je bil iz početka namenjen vsem južnim Slovanom, dokler niso v XVII. stoletji nekovi lakomneži odtisnili Slovence, češ, da niso južni Slovani, ker spadajo pod »cesarja«. Takó sedaj Slovenci nimajo nobenega zavetišča v Rimu, ker v takó imenovani »avstrijski« zavod dell' Anima vzprejemajo le óne romarje, ki nemški govoré, četudi so iz »rajha« domá! — V svetojerolimskem gostinjski živita in delujeta dva vrla hrvaška pisatelja, kanonika Crnčić in Parčić, katera naj mili Bog še dolgo ohrani zdrava in čvrsta!

(Dalje prihodnjič.)

Strte peruti.

Novela. Spisala Márica.

(Dalje.)

večer sva sedeli z Vido v nje posebni sobi. Čitali sva. Vida je bila nemirna, večkrat je vstala, zaprla knjigo in stopala po sobi. Ustavi se pri pisni mizi in potegne iz predalčka zavitek listov.

»Nada!«

»Kaj je?«

»Sèm pojdi! To so Daničina pisma.«

»To? Dosti jih je.«

»Ne dam ti jih čitati vseh, samó povedala ti bodem, kaj je v njih. — Spominjaš se lahko še ónih dnij, ko je bila Danica pri nas — kaj bi se jih ne spominjala? Ko je odšla, nastopila je učiteljsko službo v prav majhni kraški vasi. Misli si Danico od tedaj in majhno kraško vas! Vtiska njenega prihoda v to vas bi ti ne mogla opisati takó, kakor mi ga je opisala Danica sama.«

Rekši razgrne Vida pismo, obsezajoče več stranij, pisanih naglo in široko. Brala sem:

Na Krasu, dné 4. vinotoka 1878.

Vida moja!

Veséli se z menoj! Uvêdli so me kakor kraljico v nje dvore. Moji dvori! Ali naj ti jih opišem? Ali naj ti prej opišem svojo stolico?

Moja stolica je majhna vas, kakeršne še nisi videla; majhne in črne so v nji hiše, pred njimi pa ni dehtečih vrtov, ampak le kupi gnojá, kjer brska domača kuretina. Na oknih okrog hiš visé cunje, katere so oprale domače žene v vaškem kalu. Njive so rdeča prekopana zemlja, polna belega kamenja. In to kamenje je tudi meja med sosednimi njivami, katero skrbno čuvajo, da si sosed ne vseje zrna ajde čez svoje. Sredi vasi je belobarvana hiša, najlepša in največja; to je vaška krčma. Nadpisa ni na nji, čemú tudi, saj vé vsakdo, kaj pomeni zelena veja nad vrati, in ker je to jedina krčma v vasi, ni se lahko zmotiti. Semkaj bodem pristopila vsak dan opoldne h goli prozi po dveh ali treh urah nebeške poezije v šoli! Umazani mršavi pes in rejeni črni maček mi bodeta drugovala, kadar odide debela krčmarica, ki ima takó zmršene lase in precěj zamazan predpasnik.

Nasproti hôtela je naša univerza.

Ko je pridrdral v vas moj voz, stikalo je glave staro in mlado. Kazali so me in si šepetali. Pred mojim dvorom pa me je čakal nadučitelj z ženo in kopo otrok. Milostno me je vzprejel sloki moj načelnik. Imel ni svetlega cilindra, ne gladkih rokavic, ne črnega fraka. V zamazani kapi in v jako ponošeni obleki mi je podal žuljavo roko in mi dejal prav milostno, da mi bode dobro, celó prav dobro, ako bodem prav — prav ravnala. Nasmehnila sem se tej opomnji in se lahko priklonila, ko mi je predstavil svojo soprogo — preprosto ženo iz vasi — ter mi našteval celo kopo svojih otrok po imeni, kakor bi molil litanije: Peter, Pavel, Janezek, Tonček, Jožek, Mica, Tomaž, Vencek, in še ne vem, če sem ti vse naštel.

Odvédel me je v moje stanovanje, za nama pa je drsalo osem parov nog v obilih težkih čevljih, dasi je menda mati svojo deco klicala k sebi. —

Moja soba je pristen pravokotnik in ima le jedno okno, to pa na cesto, in to je dosti!

Znali so menda mojo navado, da zjutraj, ko se vzbudim, preštevam vse črtice na stropu, da poskušam, če »me ljubi« na narisanih zvezdah v sredi in na ogljih ter da takó časih zabim na uro; zató je po stenah in po stropu vse belo.

Danes zjutraj smo imeli mašo, in vodila sem proti cerkvi koncem vasi dolgo krdelo bosih in obutih, zašitih in raztrganih, čistih in umazanih dečkov in deklic, šumečih kakor roj bučel.

Ker imamo še danes prosto, pišem ti, Vida, da vidiš, kam je usoda zakopala Danico in vso nje poezijo!

Poljubujé te, ostajam vedno

tvoja

Danica.

Nasmehoma sem oddala Vidi list.

»Ali ti ugaja, kakó piše?« vpraša me.

»Dà; zdí se mi, da imam óno vas pred očmi — toda res ni šala zapreti živo, izobraženo, duhovito, poetiško deklè v táko puščavo!«

Vida zmaje z rameni in iztika dalje po listih.

»Kakor prvi dan ni bila Danica tudi pozneje zadovoljna v novem bivališči,« prične iz nova. »V šoli je bila Pegaz v jarmu, zunaj šole pa se je čutila takó sámo in zapuščeno, da ni vedela, kam bi se dela. Ker ni rada delala, prečitala je mnogo knjig, katere smo ji morali pošiljati od vseh straníj. Vem, kakove nazore je imela Danica o učiteljskem stanu. Oduševljena je bila zanj in mi je često pravila, kakó bode šola nje vrt, otroci pa nežne cvetice, katere bode vzgajala.

Lahko je govoriti, predno se poskusi! Misli si veliko otrók v nizki sobi, v zatohlem prašnem zraku, vrhu tega marsikatera trda buča poleg neukrotnih otrók. — ‚O, kakó lahko je govoriti o vzvišenem učiteljskem pozivu, kakó lahko oduševljati v šolah mladino za ta stan!‘ vzkliknila je Danica pogostoma. ‚Vrt, vrt, lepa primera, toda pojdite tudi poskušat, ali je res tak vrt, pa ne v mesto, ondu so ljudje zavedni, nego v to vas!‘

Prešla je jesen, zima in malone vsa pomlad, ki je bila mrzla in deževna. Ne morem ti povedati, kakó mi je pisala Danica ob dolgih jesenskih in zimskih večerih, katere je prebila prav sama v nunski svoji sobici. Svetovala sem ji, naj bi šla k nadučitelju, toda zavrnila me je: ‚K nadučitelju? Poslušat prepír med večjimi otroki, pobirati mlajše, ko padajo za vsakim korakom, poslušati njih vik in krik, ki mi seza še semkaj dovólj močno? Zibati in jim peti — ne, to ni záme! Ali poslušati njega, kam bode sadil krompir, kam repo, kam fižol, ali njo, koliko piščet se je izvalilo, koliko jih je mačka snedla, koliko jajec nosi bela, koliko pisana kokoš? Zdelo bi se mi, da se mi rogajo vsi nemški klasiki v moji knjižnici in da me Prešéren vpraša:

Kak perdelúje se krompír nar bóljí,

Kakó odprávljajo se óvcam gárje?

Šele malega in vélikega travna so nastali zánjo srečnejši dnevi, ko je mogla časih iz vasi proti železniški postaji pol ure odtod. Pot je bila lepa in prijetna, in kakor mi je pravila Danica, s kratkočasno knjigo se je komaj zavedela in že je bila tam. Načelnik tamošnje postaje, samec v najboljših letih, zagledal se je v Danico in jo zasledoval, če je le utegnil. Nad dva meseca je hodil za njo, pisaril ji ter ji odkrival ljubezen, toda milosti ni dobil pri sanjavi Danici. Svetovala sem ji večkrat, naj poskusi občevati ž njim, da se mu sčasoma udá, vender je bilo zaman. Izvolila je rajši mučno življenje v šoli, dasi ni njemu nikdar odločno zapovedala, naj ne hodi za njo. Morda ji je dobro délo v kratek čas! Čakaj, naj najdem jednega ónih listov, v katerih je pisala o njem. —

List je slul také-le:

Na Krasu, dné 15. vélikega travna 1879.

Vida draga!

Malo me poznaš, če mi svetuješ óno. Saj ga ne poznaš! Ali hočeš njega opis?

Srednje rasti, čokast, širokih prsij in pleč; na kratkem vratu se giblje debela glava s temnimi lasmi, z velikimi topimi očmi, nekoliko zakrivljenim nosom, tankimi ustni in ščetinasto redko brado. Roke in

noge primeroma majhne, hoja težka, gibanje okorno, govorjenje skozi nos, obleka, kakor je navadna železniškim uradnikom — to je óni junak!

Znaš, Vida, kolikokrat si me dražila? ‚Povej, Danica, naštej, katere imaš rada!‘ In jaz sem ti naštevala: ‚Tega sem imela rada zaradi tega svojstva, ónega zaradi drugega i. t. d. Ali takega, ki bi mi popolnoma prijal, nisem še dobila.‘ —

Šolsko leto se je bližalo koncu, in že je Danica prosila službe drugeje. Razmerje z železniškim uradnikom je bilo vedno isto, in kar mi pri Danici ni ugajalo kár nič, bilo je nje igranje s tem možem. Ognjeni pogledi, ljubeznivi nasmehi! Če pa se ji je približal, zapodila ga je ali zbežala od njega. Izgovarjala se je pozneje, da je delala takó iz dolzega časa, in nekoliko se je tudi silila, da bi ji ne bil takó zopern — zastonj!

V vélikih počitkih sem jo posetila na nje dômu, in zopet sva prebili nekaj lepih prijetnih dnij kakor prej pri stari naši kapelici. Srečna sem bila jaz, ker sem nedavno spoznala Boža in ga takoj ljubila kakor on mene. Lepe, ljubeznive liste sem prejemale in odgovarjala sem prav takó. Ognjevita pisma je dobivala tudi Danica, katerim je odgovarjala le malokdaj in hladno. Prigovarjala ji nisem več, vedela sem, da bi bilo zastonj, sosebno ker je Danica že prejela obrok za drugo službo. Ondu, v slovenski vasi na furlanski meji, bila je prve dni dôkaj srečna, zakaj spominjala se je še prejšnje vasice in jo primerjala sedanji dôkaj večji in prijetnejši. Skoro pa je zopet tožila in mrmrala, saj je bila daleč od mesta in v vasi ni bilo ljudij, da bi občevala ž njimi, ne blizu železniške postaje, da bi se s kom igrala. Po toliko zasmehovanem železniškem uradniku se ji je tožilo najbolj, ker je pogrešala ónega laskanja in tistega ljubečega ter udanega srca. Ne vem, ali se je kesala od srca ali le na videz, toda kesala se je. Mislila je, da bode on še vedno gorel zánjo, da bode še vedno prejemale pisma v kratek čas, toda motila se je.

Danica in samó Danica je mogla storiti to-le: Pisala mu je dolg, dolg list, ponižala se, prosila ga oprostila ter mu dokazovala, kakó ji je bil mil in ljub. Da je bilo to vse le pretirano in le zató, ker je pogrešala družbe, misliš si lahko, ako se le spomniš, kakó je prej pisala in govorila o njem. Dobila je, kar je zaslužila, list od njega s samó dvema vrsticama:

‚Kaj za manoj boš jokala,
Ko si ur'co zamudila?‘

Iz dolzega časa si je domišljjala, da ga je vedno srčno ljubila ter se je še bolj vnela zanj po tem lakoniškem pismu. List mi je

dohajal za listom od nje, in jezila sem se skoro, ker so bili po mislih vsi jednaki; vsi so tožili o nje nesrečni ljubezni. Danica pa ni, da bi dolgo gorela za isto stvar. Srce njeno je zahtevalo hitre izmenjave, in nje preživahna domišljija ji je bila takoj na pomoč. Zašla je na književno polje! Vsa srečna mi piše nekoč, da se hoče povsem posvetiti národu svojemu, da hoče pridno pisati in takó imeti vzvišen zmoter v svojem življenji. Odobravalá sem nje misel in želje ter ji prijateljski svetovala, naj ne leta v svoji domišljiji preveč v višave, naj se drži dejanskega življenja. Smijala se je tem nasvetom. Ona da bi pisala takó, ona? Saj vé, v kakšni stroki Slovencem nedostaje knjig, in te se bode lotila. Delala je menda res, kakor je obetala, in čudila sem se, da je vztrajala še takó dolgo. Za nekaj mesecev dobim od nje poročilo o nje delu in uspehu. Najbolje, da ti pokažem óni list, ker se ne spominjam vseh vzklikov in bi ti ne vedela povedati, kakó mi je pisala. Evo ti pisma!«

Čitala sem:

N N., dnè 26. sušca 1880.

Vida!

Še vedno se mi zdí nemogoče! Toda saj imam črno na belem! Oh, Slovenci, Slovenci, pač ste še ubožni, ko ne umejete prave poezije nebeške!

Ne le mislila, zavédala sem se, da veselo vzprejmó novo obliko in novo snov v malo svoje slovstvo. Zató me je tem bolj zadel njih odgovor, in tem bolj me je zbolelo — ne zbolelo — pomilovala sem jih samó da so zavrgli to, kar bi bilo le na čast njih nedostatni literaturi.

Ali čemú pišem to tebi? Saj si prav taka kakor oni in tudi ti misliš kakor drugi! Vender pa lahko prečitaš ta moj proizvod, kadar ti ga dam, da začujem tvojo sodbo.

Huda sem, takó huda, da ne morem več pisati. Ubogi Slovenci!
Pozdravlja te

tvoja

Danica.

»Njenega spisa nisem ne prečitala ne videla,« pravi Vida, »ona mi ni več govorila o tem, jaz pa je tudi nisem vprašala. Morda se je sama uverila, da so govorili dotičniki prav. Uničen ji je bil torej tudi ta namen nje življenja. Sama sem že premišljala, česa neki se sedaj poprime Danica. In glej! Usoda je skrbela zánjo, ponujala ji je izmenjavo za izmenjavo. — Bila je blizu nje vasi lepa vila, katera je Danico že večkrat jezila s svojimi vedno zaprtimi okni in vrati. Gospodsko

to posestvo, mislila si je, „dajalo bi mi lahko dovòlj zabave, ko bi ne bilo vedno takó zapuščeno; zakaj ni tu žive duše?“ Koncem vélikega travna pa uzrè, idoča na izprehod, vsa okna v vili odprta, in v solnci so se belila snežnobela zagrinjala na njih. „Evo, skoro bode družba, ker se prostori zračijo!“ mislila si je in ni se motila. Bogata Finsterjeva rodbina je imela tukaj svoje bivališče za nekaj vročih mesecev. Ko se je Danica seznanila z rodbino, bila jim je dobro došla, saj so si na kmetih tudi samí želeli družbe. Lepa, še dôkaj mlada gospá Gemma Finsterjeva se je strinjala z Daničinimi nazori prav dobro — bila je prej sloveča italijanska pevka. Skupaj sta se izprehajali, skupaj igrali in skupaj čitali italijanske in francoske romane. Danica je bila srečna in zadovoljna; bila sem tudi jaz, dasi me je malone pozabila v novi svoji družbi. Ni mi opisovala natanko koraka za korakom, izprehoda za izprehodom, zabavnega večera za zabavnim večerom, pisala mi je malo, ali s tem mi je tudi povedala, da je zadovoljna, da je zopet nekdanja živa, vesela Danica. — Razven gospé sta bili v vili še dve deklici, nje hčerki, ki sta se Danici jako priljubili. Gospod Finster je prihajal v vilo samó ob sobotah zvečer in pred prazniki ter dovèdel s sabo še kakega znanca; ostajal pa je v nedeljo in čez praznike v vili. Tudi med tednom je kdo prišel h gospé iz mesta ali okolice, in Danici je bilo vedno prav dobro. Tudi šola ji ni delala dosti preglavice, ker je imela malo in že večjih deklic. Kadar jih je odpravila, čakala jo je prijetna družba nje tovarišice, s katero sta hodili po okolici ali se kratkočasili v vili. Poslušaj, kakó mi je pisala.◀

28. VII. 1880.

Vida draga!

Popolnoma sem prerojena v tej družbi! Za lepim in veselim dnevom uživam še lepše in vesele dni; radosti moje ne kalí druga misel razven te, kaj bode z menoj, ko odidejo ti iz vile — in najbrže v Italijo za vedno!

Ali čemú bi se bala oblakov, groma in treska, ko še sije solnce takó lepo? — Gospá Gemma ima kakih dvaintrideset let, a človek bi ji pripisoval veliko menj. Samó jeden pogled nánjo, in zná se, da je Italijanka, južna Italijanka.

Kakor oglje črnih očij, temne a gladke polti, vitkega stasa, živa, poetiška, romantiška je moja tovarišica.

In ta njen glasek!

Čudna je bila tvoja opomnja o pevki; ali res misliš, da morajo biti vse jednake? In če druge ni, Gemma je gotova izjema; ko bi jo

ti le poznala! In kakó se imata rada z možem, dasi bi jo on, Nemeč, želel nekoliko drugačno — bolj za dom in hišo da bi bila njegova Gemma ter se menj bavila s knjigo in umetnostimi. Ali tega ne bode, medve že pridno netiva ogenj druga drugi; žena se mora in mora vzdigniti nad navadna vsakdanja opravila!

In njeni hčerki! Starejša je vsa mati, óni lasjé, óne očí, óni grški nos, óna živahnost; druga pa mirna in premišljena kakor oče. Toda malokdaj sta pri naju. Mati ji ima sicer jako rada, vendar ji je takó navadila, da ji dasta mir ter nista po nepotrebnem okrog nje. Pridna in zvesta hišna ji ima v svojih rokah.

Čuj jo; tukaj je žel! Oh, ona ne more biti brez mene! ‚Danica!‘ kliče me s sladkim svojim glasom in italijanskim naglasom, ‚Danica!‘ Z Bogom za danes!

(Konec prihodnjič.)

Triolet.

Razdvojen od nesreč sem, ljuba mati,
Na tvojih prsih le sladkó počil;
Nov žitja vir iz ust le tvojih pil
Razdvojen od nesreč sem, ljuba mati!
Moj tok solzá se s tvojim je spojil
In nehal v hipnem snu sem žalovati; —
Razdvojen od nesreč sem, ljuba mati,
Na tvojih prsih le sladkó počil. —

Da si le ti me v boli prav umela,
Kaj meni drugi hočejo ljudjé! —
Naj trosijo povsod laži grdé,
Da si le ti me v boli prav umela!
Naj le še zlobno stikajo glavé
Klevetniki, zbiraje se v krdela —
Da si le ti me v boli prav umela;
Kaj meni drugi hočejo ljudjé! —

Slavomir.

Ptičkam,

Ptičke lahkokrile,
Misli moje,
Kaj ste zapustile
Domke svoje?

V mreže ste ujete —
Prav vam bodi!
Kdo vas iz zaplete,
Naj izvodi?

Ptičke lahkokrile,
Misli moje,
Kaj ste zapustile
Domke svoje?

Davorinov.

Herondovi mimiambi.

Spisal R. Perušek.

(Dalje.)

ar se je dosedaj vedelo o Herondi, bilo je njegovo ime in vest, da je pisal mimiambe. Vsega vkupe je bilo ohranjenih 10 odlomkov, skupaj 17 celih in 7 okrnjenih stihov,¹⁾ kateri so se ohranili pri Stobeji,²⁾ Ateneji,³⁾ Zenobiji⁴⁾ in v sholijih t. j. v tolmači Nikandrovega⁵⁾ spisa o lečenji kačjega pika (Theriaka). Dalje sta ohranila Rimljana Gelij⁶⁾ in Makrobij⁷⁾ sedem odlomkov, skupaj dvanajst stihov, iz Macijevih mimiambov. Cn. Mattius je živel v dōbi Ciceronovi, pa je bil nekoliko starejši od njega. Ta mož, ki je bil 'impense doctus', jako učen mož, kakor pravi Gelij, prevel je na latinščino Homerjevo Ilijado, pa najbrže tudi Herondove mimiambe. Končno sta se ohranila naslova dveh mimiambov, iz katerih so bili nekateri stih pri Ateneji in Stobeji navedeni.

Iz teh mršavih podatkov so poskušali nekateri filologi sestaviti životopis Herondov. Ker nahajamo namesto imena Herondas temu pisatelju nadeto tudi ime Herodes, mislil je Bergk, da je to óni Herodes, o katerem poroča Ksenofont,⁸⁾ da je prišel iz Fenikije v Sparto, in je domneval, da je Gril (Gryllos), katerega ogovarja nekdo v odlomku iz »Pevca« (fragm. 1.), sin Ksenofontov. Ta Herodes je bil Sirakužan. Potemtakem bi bil živel Heronda najklesneje v prvi polovici četrtega

¹⁾ Th. Bergk *poetae lyrici graeci*. II. pag. 794 sq. (Lipsiae 1876) prve izdaje. Četrta, najnovejša izdaja mi ni pri roki.

²⁾ Joannes Stobaios je živel v 5. stoletju po Kr. in v antologiji (florilegium, cvetuik) ohranil citate od več nego 500 pisateljev, katerih dela so se velikim delom izgubila. Škoda, da se tudi njegovo delo ni ohranilo celo.

³⁾ Athenaios iz Naukratide v Egiptu je spisal 15 knjig „sofistov pri gostbi“ (δειπνοσοφιστικῆ), v katerih govori o vseh strokah človeškega znanja. Živel je po vsi priliki o zvršetku drugega in početku tretjega stoletja po Kr.

⁴⁾ Zenobios je živel za cesarja Hadrijana (76—138 po Kr.) in izdal 3 knjige pregorov.

⁵⁾ Nikandros, znamenit pesnik aleksandrijske dōbe.

⁶⁾ Aulus Gellius je živel v drugem stoletju po Kr. in spisal 20 knjig Atskih nočij (noctes Atticae), v katerih nahajamo množino izpiskov iz različnih pisateljev.

⁷⁾ Ambrosius Theodosius Macrobius je živel v prvi polovici 5. stoletja po Kr. in v 7 knjigah saturnalskih obedov nakopičil podobno vsebino kakor Gelij.

⁸⁾ Hellenica III. 4. 1.

stoletja pr. Kr. — Bernhardy¹⁾ in za njim Schneidewin²⁾ pa sta potisnila našega pesnika v mnogo novejšo dōbo ter ga zmatrata za italskega Grka. Jednako različna so bila tudi domnevanja o drugih stvaréh, tičočih se Heronde. Sosebno ten Brink³⁾ in Schneidewin sta poskušala vse mogoče stvari pojasniti iz vsebine ohranjenih odlomkov, ali nova odkritja so pokazala, da so vse hipoteze prazna domišljava.

Kakor smo že omenili, nahaja se pesnikovo ime v različnih oblikah. Plinij ga imenuje »Herodes«, Stobej pa »Herodas«, kar je dorska oblika istega imena. Meineke⁴⁾ uči, da se to ime izvaja od Ἡρώς in da treba pisati Ἡρώδης (s podpisanim jotom). Atenej ga zove »Herondas«, in to ime izvajamo od Ἡρών; torej to ni isto ime kakor Ἡρώδης in mogoče bi bilo, da je čital Atenej, ki jedini pesnika našega takó imenuje, Ἡρώδης namesto Ἡρώδης (s pripisanim jotom). Verjetneje pa je ipak, da so nenavadno ime »Herondas« dotični pisatelji premenili v vsakdanje »Herodas«. Ker sedaj tega pesnika navadno imenujejo Herondo, rabi naj tudi nam to ime.

O dōbi, v kateri je živel Heronda, učenjaki tudi še sedaj niso jedini. Angličan Kenyon, ki je prvi izdal te mimiambe, opira se na besede, katere govori v 3. mimiambu v 24. in 25. stihu Metrotima. Tamkaj se omenja nekov »Maron« in angličanski učenjak misli, da je to rimski epik Vergilij Maron. C. Plinius (Epist. VI. 21. 4.) res spominja nekega Rimljana Vergilija, ki je pisal latinske mimiambe in komedije. Brez nobene sumnje pa to ni znameniti pesnik Vergilij Maron, čegar življenje in pisateljsko delovanje nam je dobro znano, nego mlajši posnemovalec starejših pesnikov; od njegovih spisov se ni nič ohranilo; verjetno je le, da je ta Vergilij posnemal Herondo. Po mnenji Kenyonovem pa bi pripadal Heronda dōbi rimskih cesarjev in bi bil posnemal rimske pesnike Vergilija, Katula i. dr. ter znanega Vergilija Marona, pesnika Eneide, omenjal v 3. mimiambu. Tega mnenja so, kakor se vidi, tudi drugi Angličani.⁵⁾ A njih sumnje so slabo podprte.

Po vsi priliki je tudi Rimljan Cn. Mattius prevel Herondove mimiambe, kar bi se dalo sklepati iz opombe Terencijana Maura:⁶⁾ »V tej meri je dal Macij mimiambe; posnel je namreč istega pesnika, z atsko vonjavo navdihnjenega, v jednaki mičnosti in v jednaki meri.«

¹⁾ Griech. Litterat. II. 382. sq.

²⁾ Rheinisches Museum, N. F. V. (1847).

³⁾ Philologus, VI. (1851.).

⁴⁾ Choliambica poesis graecorum. Berolini 1845. p. 151. 152.

⁵⁾ Takó Ellis v Classical review, V. 457.

⁶⁾ Terentianus Maurus iz Afrike je živel ob konci 3. stoletja po Kr. in je spisal v treh spevih pesem o „pesniških merah“.

Sicer že samó ob sebi ni verjetno, da bi bil Grk prevajal pesmi iz latinščine, tem menj pa smemo kaj takega sumnjati, ko nam te besede jasno kažejo, kdo je prevel mimiambe. Prevodilec Macij je bil starejši od Vergilija in Katula, torej Heronda ni mogel biti mlajši od njih in ni spadal v dóbo rimskih cesarjev. — Istini za ljubo moramo omeniti, da stari pisatelji nikjer ne poročajo, da je Macij prevel baš Herondove mimiambe. Tudi se od vseh odlomkov, kar jih je ohranjenih od Macija, nobeden ne dá očividno zaslediti v Herondovi matici; nekateri odlomki so pač podobni stihom Herondovim, a nič več nego podobni. — Vender je jako verjetno, da je Macij prevel baš Herondove mimiambe, ker je Heronda prvi mimiambe pisal v hromih jambih, a za njim se do dóbe Macijeve ne omenja nobeden pisatelj mimiambov.

Znameniti gramatičar Didim¹⁾ navaja mnogo besedij in rekov iz Herondovih spisov; on pa zmatra Herondo za klasiškega pisatelja, ker Didim ne navaja pisateljev mlajših od drugega stoletja pred Kr. (Didimovi podatki so ohranjeni pri poznejših paroimijografih).

Skoro pozitiven dokaz, da je živel v tretjem stoletju pred Kr., pa so besede v prvem mimiambu od 25. do 31. stiha, kjer omenja poleg drugih dobrot in krasot egipetskih tudi muzej, katerega je bil utemeljil Ptolomaj Bratoljub, in hram bratovskih božanstev, t. j. svetišče Plotemaja Filadelfa in njegove sestre, ki mu je bila tudi druga soproga. Ti stihii so torej napisani po letu 272. pred Kr., katerega leta se prvič omenja zakon izmed brata in sestre Ptolemajcev. Mogoče je torej, da je spisal Heronda ta mimiamb za kralja Ptolemaja Filadelfa, ker so se dajali egipetovski kralji že za življenja svojega častiti kot božanstva. Ker pa se omenja tudi »izvrstni kralj« in je Heronda v svojih mimiambih očrtal svoje sodobnike, in torej tudi kraj in čas odgovarja osebam njegovim, zato je morebiti ta egipetski kralj Ptolomaj Dobrotvor (243—221 pr. Kr.). V kakšnem razmerju pa je bil naš pesnik z Egiptom in njegovim kraljem, to se naravski ne dá razbistriti.

Južno od Tira (Tyros) ležeče mesto imenuje Heronda²⁾ (II. 16). Ako (Άζη). Kalimah zove jo že Ptolemaido. Najbrže jo je prekrstil drugi Ptolemajec; Heronda je torej napisal drugi mimiamb za kraljevanja Ptolemaja Filadelfa.

Slednjič je v četrtem mimiambu govor o nekih umotvorih Praksitelovih sinov. Praksiteles je živel v četrtem stoletju pr. Kr. Ker govori Kokala na tem mestu takó, kakor da še živi Eutij, ki je naročil podobo pri sinovih Praksitelovih, dá se prilično sklepati o dóbi,

¹⁾ Didymos Chalkenteros, jeden najznamenitejših gramatičarjev grških, porodil se je leta 63 pr. Kr. Njemu so pripisovali 3500 spisov, v katerih je razlagal pesnike.

v kateri se vrši ta mimiamb, in ker je Heronda povsod opisaval sodobnike, tudi o dóbi Herondovi. V istem mimiambu polaga Kinoji takó navdušene besede o Apelu v usta, da si smemo misliti, da je tedaj Apel še živel ali vsaj ne dolgo prej umrl (308).

Iz mnogih pregovorov in rekov, ki se nahajajo v mimiambih Herondovih, dá se sklepati, da je bil domá na otoku Kosu, ker so bili tudi óni reki samó tamkaj v navadi. Takisto jasno dokazujejo imena oseb, katere nastopajo v mimiambih, imena bogov in herojev, do katerih se obračajo ljudje v teh igricah, da so domačini otoka Kosa. Takó n. pr. je bila primera v tretjem mimiambu: »Naj plačem kakor Nanak« jedino pri Kojcih v navadi, ker drugje imena »Nanak« ni, pač pa je v kojskih napisih.¹⁾ Tudi to je jasno, da se vrši četrti mimiamb v Asklepijevem svetišči na otoku Kosu, v drugem mimiambu pa je »Kos« izrečno imenovan kot kraj, kjer se vrši prizor. Misliti si smemo torej, da je tudi ostalim mimiambom Kos pozorišče, ne pa drugi kraji, kakor to domneva Rutherford za tretji mimiamb, in sicer jedino zató, ker beseda *ἡμισυδον* pri Kizičanih pomeni dva obola, pri ostalih Grkih pa pol obola. Saj so novci kizičanski imeli veljavo tudi drugje, ne samó v Kiziku, in pol obola je tudi dosti za jeden strešnik. Nič nas torej ne sili premeščati pozorišča tretjega mimiamba v Kizik. Meister zopet trdi, da je pozorišče 7. mimiamba v Aleksandriji, a pravega dokaza ne navaja.

V šestem mimiambu je govor o »Gerenijih«, nekem kultu mrličev. Rutherford misli zategadelj, da se vrši mimiamb v Gerenu, mestu na otoku Lesbu. A »gerenija« so imenovana po Nestorji gerenskem; jedno pleme Nestorjevcev pa je živelo na otoku Kosu, in nekov napis kojski govori o njih udeležbi pri neki svetkovini. Iz vsega tega se dá skoro gotovo sklepati, da je bil Heronda domačin na otoku Kosu. Domnevati, a ne dokazati, pa se dá, da je bil tudi porojen na tem otoku.

Narečje, v katerem je napisal Heronda svoje mimiambe, je jonsko, ker je to narečje preobladalo v umetni književnosti, in sicer tudi v poeziji, kjer so prej veljala različna narečja; da pa je bil dorskega pokolenja, kaže ne samó njegovo ime, nego tudi mnogi dorski obliki, kateri mu rabijo semtertja. Verjetno je, da je pesnik časih nalašč upotrebil besede v različnih narečjih, ali pa celó nepravilne besede in besede, ki so rabile le prostemu národu, in katere je polagal v usta ljudem različnih stanov, različne izobraženosti in iz različnih krajev. Tudi je časih upotrebil nenavaden oblik v pesniške zvrhe, n. pr. da je nastala aliteracija.

¹⁾ The inscriptions of Cos, by W. R. Paton a. T. L. Hicks with a map. Oxford 1891.

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

II.

Kompolji se dviga, tik državne ceste pričenši, strm, visok hrib peščen ob podnožji, a čimdalje skalovitejši, kolikor bolj se bliža vrhuncu. Tam pa leze zopet v majhno dolino in onkraj nje se iz nova požene kvišku v dolg raven rob. Na severno stran pada v globok trnjavski graben, proti jugovzhodu pa se izgublja v lahko nagnjena brda; na óni strani je obrasel z gosto bukovino in temnim jelovjem, tukaj pa ob peščenih plazih stojé šopi borovcev, obkoljajoči obdelane njive, po katerih se maje o sv. Jakopu zlato klasje.

Ves ta hrib je Kačónovo posestvo in je bil svojina njega pradedov, odkar pomni še njegova stara babica, ki sedí sedaj góri v prostorni hiši za pečjó, poleti in pozimi ter uživa »živež«, trdo zaslužen izza mlada ob delu na polji in ob vzgoji otrók, ki so vzrasli na tem kosu zemlje.

Pa je tudi lepo tamkaj! Prostorna, zidana, toda s slamo krita hiša stoji sredi presedljaja med južnim in severnim gričem, gospodarska poslopja nekaj više za njo, pred njo pa senčijo štirje velikanski kostanji širen prostor, obrasel s temnozeleno travo. Proti zapadu se odpira razgled na širo mengiško ravan, v katere daljnem ozadji se blesté gorenjske planine z orjaškim Triglavom; proti severu se dviga Grintovec izza tuhinjskih hribov, na jugovzhodu pa vidiš prijazno Limbarsko goro in lep del krasne moravske doline s temnoobraslo Javoršico v odzadji; in kadar v pozni jeseni in pozimi leži bela megla zdolaj do srede hriba, sije tu góri gorko, jasno solnce in iz belega meglenege jezera kipé daleč daleč tja do notranjskega Snežnika le temni vrhunci višjih hribov kakor otoki iz morja.

Kačón je imovit. Dvajset repov goveje živine, dva para kónj in do dvesto ovác prezimuje s krmo, ki rase na njegovih senožetih, in če je količkaj letine, prodá lahko nad sto mernikov pšenice in do dvesto mernikov ovsá. In za oboje so se plačevale tedaj, ko še ni tekla železna proga preko Kranjske in še ni tuje žito preplavljalo deželá, često druge cene nego dandanes. Poleg tega se je ob véliki cesti, ki se je vila pod Kačónovim domom, dalo vedno dôkaj zaslužiti z vožnjo

ali priprego. Kakó živo pa je bilo vedno tam dóli na tej beli progi! Tovorni voz za tovornim vozom se je pomikal v jedni vrsti dóli proti Ljubljani, v drugi nasprotni pa góri proti Štajerski, in sedaj in sedaj se je oglašal prijetni, dandanes že malone pozabljeni glas poštnega rogú: »Trará, trará, trará-rará«, in težka rumena kočija je oblastno in ošabno pridrdrala sredi ceste.

Ob času, ko se pričinja naša povest, še nikdo ni mislil, kakó hitro bode konec vsemu temu živahnemu prometu. Govorilo se je sicer, da namerjajo sezidati železno cesto za Savo, toda: »Kaj nas to briga?« dejal je nekoč stari Kačon, sedeč v Štrukljevi krčmi v Kompolji, »tam naj vozijo, kar hočejo, tukaj bodo pa vozili kakor sedaj. Saj je vender z Vranskega ali iz Celja preko nas bliže v Ljubljano nego tam na okolo na Zidani Most!«

Kačonova rodbina ni mnogobrojna. Za pečjó v prostorni hiši čepí leto in dan njega babica. Ko se je porodil njegov oče, štela je jedva sedemnajst let, in štiriindvajseto pomlad pozneje so že nesli njega, denašnjega gospodarja, góri k sv. Tomažu v krašinsko cerkev, kjer so ga krstili na ime farnega patrona; od tega dné pa zorí sedaj že petdeseta jesen. Dvajset let je gospodar in babico je bil prevzel kot kos hišnega inventara v svojo skrb, tedaj ko sta se mu tudi oče in mati izročila v skupno živitev. Oba sta umrla, babica pa je ostala, in danes kakor tedaj, ko se je umeknila pred petdesetimi leti novi, mladi gospodinji, spleta umetno kito od tanke slame, kakeršna rase le po teh solnčnatih brdih. Kačonova žena, Barba, še živi, in takisto živita dva otroka, dveindvajsetletni Janez in osemnajstletna Nežika. Dva hlapca, pastir in dekla spopolnjujejo družino.

Letina se je letos obnesla. Žito je že omlačeno in leží v shrambah pod hišno streho in na kašti, krompir pa v globoki kleti. Turščini storži visé na dolgih drogéh ob visokih sprednjih stenah pri hiši in hlevu, od napušča do malih oken in obetajo mnogo dela za zimske večere, ko jih bode robkala vsa družina pozno v noč z železnimi krtačami in drsáli.

Danes je Kačon v gozdu s parom volov, da odpelje drva domov; pod kozolcem jih koljejo sin Janez in oba hlapca. Mati, Nežika, dekla in pastir pa obrezujejo na drugem konci repo in korenje.

Ostra burja piše preko Limbarske gore, in ženske so oblekle debele kočamajke; zakaj mrzlo je, dasi se upira gorko popoldansko solnce semkaj v južno stran kompoljskega hriba.

Po kolovozu, ki drží mimo kozolca ob rebri v bližnjo vas Korenzo, prihaja deklica z velikim jerbasom na glavi. Iz njega so videti

lepo poviti kosmi tankega prediva, kakor so jih jemale časih predice domov, da so jih popredle v zimskih večerih.

Ko družba pod kozolcem ugleda prihajajočo deklè, utihne dosedaj glasni razgovor med ženskami; moški itak niso mnogo govorili, samó hlapec Peter je časih polglasno kled grče v polenih.

»Zopet je tukaj!« šepne Nežika.

»Kdo?« vpraša mati Barba, ki še ni zapazila deklíce z jerbasom. Toda ko jo ugleda, zastane ji sapa.

»Dajte, dajte jo!« ščuva domača dekla z zlobnim nasmehom.

»Kaj se hodi nastavljat!«

Starka stoji za trenutek kakor okamenela, in težka sapa jo premaguje. Potem pa stopi korak pred kozolec.

»Čemú pa hodiš vedno tod mimo? Kakšnih obrestij pa iščeš tukaj?«

Takó kričeč dvigne pest proti deklíci, ki prestrašena postojí. Vsa kri ji je izginila z upehanega lica. Hlapca sta v tem prestala delati in se drug drugemu muzala, češ, kaj bode iz tega prizora. Janez pa se ni ozrl ni na desno ni na levo, ampak klal poleno za polenom, da je letelo vse vprek.

»Pot tukaj je vsakomur prosta!« pravi deklè in hoče dalje.

»Kaj? Prosta? Čakaj, jaz ti jo že pokažem, ti — belokoža! Pokažem ti, kaj se pravi natolcevati nedolžne ljudi, kaj se pravi v sramoto spravljati moje otroke!«

Rekši pobere debelo repo in jo na vso moč zaluči v deklíco, katera omahne, da se ji zvrne jerbas z glave.

To pa dá ženi še več poguma; urno skoči čez breg na kolovoz, da seže óni v lase, ki se je sklonila pobirat kosme.

Toda sedaj prihití Janez.

»Mirujte!« zakličè. »Tukaj se ne bode nihče pretepal!« Rekši zavihtí ročaj svoje sekire po zraku.

»Kaj? Še ti — tudi ti si takov bedak, da se daš grditi vpríčo vsega svetá? Záte se potezam, záte! I no, pa reci, da je tvoja — potem pa pojdi po svetu ž njo beračit, kakor je óna že vajena!« roga se razjarjena žena.

»Jaz nisem nikdar prosjačila, nikar še pri vas!« deje deklè mirno in zadeva jerbas na glavo.

»Domov pojdi in mene pústi v miru!« pravi Janez z neodločnim glasom.

Godrnjaje se vrne starka pod kozolec, deklíca pa izgine za kolovoznim ovinkom. Nekaj sto korakov dalje sreča Kačona, ki tira vpre-

žena vola od brega, da ne zavozita čez rob. Morala je prav tik njega; stavec pa je le še glasneje klical svoj: O o-ij, — o-o-ij, lejs — lejs! ter tolkel vola z brinovim bičevnikom po rogéh. Ona pa je stopila za korak v breg, ne da bi se ozrla vanj ali v voz.

Ko pripelje gospodar svoj tovor pod kozolec, moški naglo zmečejo borove vrhače z vozá, in nató se Kačon zopet odpravi v gozd. O prejšnjem dogodku ne zine nihče. —

Skoro se je zmrabilo. Po večerji obsedí Kačon za mizo in tlači v svoj vivček tobak, ki se je dobil tedaj dober in po ceni od mnogih tihotapcev. Barba sede k peči, góri za pečjó pa čepí babica. Janez ima še opravila pri živini, Nežika pa v kuhinji.

»Če hoče imeti grunt, mora priseči!« deje Kačon hladnokrvno, nadaljuje razgovor, katerega sta imela že pred večerjo z ženo v kamri, ko ni bilo nikogar poleg njiju.

»Saj bode lahko, tisočkrat lahko, jaz sem dobra zanj!« pristavi žena trdovratno in odločno, kakor bi nje besede ne bilo namenjene samó možu, ampak še komu drugemu, ki bi dvojil o njih resnici.

In ta tretji se je oglasil: devetdesetletna babica na peči. Odložila je dolgo slamnato kito in sklenila koščene roke.

»Poslušajta, zaradi resnice naj priseže, samó zaradi resnice, ne pa za grunt! Nikar ne govorita takó, ako vama je káj do sina, otroka svojega! Nikar mu ne pomagajta Bogá izkušati!«

»Kdo Bogá izkuša?« ujezi se Barba. »Saj pravim, da lahko priseže; óna babnica si ga je kár izbrala, češ, ta se ustraši, pa takoj plača! Ej, pojdite vender, mati, taka beračica — taka —«

»Nihče še ni povedal káj napačnega o nji, razven te stvari!«

»No, vi jo še zagovarjate?« razsrdí se Kačon. »Káj hočete, da bi jo jaz plačeval in redil nje zárod? Če hoče Janez, pa naj plačuje, ampak iz mojega grunta ne vinarja! Stenkov iz Vošic je tudi že vprašal po Nežiki! Priden fant je in prinesel bi káj s seboj; pa damo grunt zetu in hčeri; bedak pa pojdi, kamor hoče!«

»Táko govorjenje ni pravo!« oglesi se babica; »ako se je fant pregrešil, naj se pokorí, naj plačuje! Saj bode iz svojega, ko bode imel posestvo, ne pa iz tvojega. Pošteno pa bi bilo, da jo vzame, ako je bila res njegova! Ta grunt je pač takšen, da mu ni treba pomoči s tujo doto. Tvoj oče tudi ni priženil Bog zná kaj, Tomaž!«

»Zató sem pa jaz nekoliko prinesla!« oglesi se Barba samozavestno.

»Kajžarske hčere ne maram v hišo, pa je ne maram!« zakričí Tomaž in udari ob mizo. »I, kaj bi besedovali, mati — Janez sam

trdi, da ona ni njegova, da otrok ni njegov — čemú torej govoriti o tem? Pravda je končana, sedaj je le še prisega. S to pa naj napravi fant, kakor hoče — kakor hoče!»

Govoril je to pomirujé, skoro malomarno; zdajci pa se iz nova ujezi in zahrešči: »To pa rečem, če ne priseže, pa naj gré, kamor hoče! Na gruntu ga nečem, rajši gledam zeta na njem!»

»Toda kaj ne veš, Tomaž, da ga takó morda siliš v krivo prisego in da bode tvoj greh prav takó silen kakor njegov?« oglesi se koščena starka izza peči.

»He, he!« zasmeye se Tomaž posiljeno; »pojdlite pridigovat v cerkev! Kaj vem morda jaz, je li otrok njegov? On sam vé, in zató je tudi vsa stvar njegova!«

Rekši odide do vrat; tam postane in seže na malo polico pod stropom, tipajoč po gobi in kresilu. Ko ukreše ogenj, vleče na vso moč ob vivčkovi cevi, da mu lezejo suha lica globoko med čeljusti. Duh tleče gobe se razširi po hiši; potem šele se pokažeta dva oblačka tobakovega dima. Starka na peči vzame kito v roke, in tanka slama ji zopet hrešči med suhimi prsti.

»Korparjev Boštjan tudi ni bil sinoči pri nas, da bi kupoval ovce,« prične Kačon, ko niti žena, niti babica ne izpregovorita; »Kobilčev sosed je, in tam imajo tudi nekaj primekniti nevesti.«

»Oj, vem, kaj je hotel!« oglesi se Barba malone kričaje; »pa ti nisi menda že takó opešal, da bi dal gospodarstvo iz rok; jaz pa se tudi še lahko gibljem, da mi ni treba čakati, ali mi bode mlada privoščila čašo mleka, kaj li?«

»Kakor hočeš!« zavrne jo Tomaž in zaloputne duri za seboj.

V hlev stopivši vidi ob leščerbi, viseči na železnem kavljí ob steni, da Janez že leží v kotu pri steljnaku; nekoliko od njega sta se iztegnila oba hlapca na svojih ležiščih. Vsi spé; konja še zobljeta, živina pa polega.

Iz hleva prišedši še nekoliko postójí ter gleda gostosevce na nebu in tanke oblačke, katere podí gorenja burja pred seboj; tukaj dólí je vse mirno.

»Lepó bode jutri!« zagodrnjá, iztrkujoč svoj vivček.

Ko se nekoliko potem v kamri spravlja spat, deje še Barbi: »Domá je, nikamor ni šel!«

Ona ga pa že ni slišala.

III.

Proti korenski vaši se vije pot polagoma navzgor. Deklica, katero smo videli v ónem bojevitim prizoru, stopala je le počasi in težko sopeč po rebri proti majhni leseni koči, postavljeni na tesno plan pred vasjó. Od tam leze grič v globoko izdolben jarek, ónkraj pa stoji v lahno napetem bregu hiša pri hiši, kozolec pri kozolci — vas Koreno; pod njo se širijo sadni vrti z neredno vsajenimi jablanami, tepkami in češpljevjem, raztresenim po rebri, kakor je hotelo sámó vzrasti; zgoraj nad vasjó pa zvené čede ovác, ki se pasó po solnčnih njivah.

Pred kočó odloží deklica svoje breme na tnaló pod kapom, sname svitek z glave ter odveže pisani robec, ki ga po hribovskem običaji nosí ovitega okrog lás, da zakriva spredi skoro vse čelo, zadí pa seza do tilnika. Sedaj šele se pokaže vsa lepota nje lica, ne navadna, ne vsakdanja. Iz fino vpodobljenega, sedaj nekoliko razgretoga obraza ji zró temnomodre očí; goste, skoro svetlorumene lase pa nosi v dveh širokih, v drobne pramene spletenih kitah ovite okrog temena. Dvajsetega leta menda še ni izpolnila.

Ko si novič uravnava robec okrog lás, ozrè se nazaj po bregu in tja proti griču, ki zakriva Kačonovino. Bridek, malone jezen posmeh ji leže na ustna; toda ne dolgo, zakaj solze ji porosé očí. Naglo jih otrè s predpasnikom in stopi čez dva okorna trama, ki nadomeščata stopnice, v odprto vežo, iz katere se valí gost dim.

Neprijazen pozdrav ji zazvení naproti.

»No, kje si pa spet brodila? Celó uro več nego treba! Otrok pa kričí, da se bode kár raztrgal — kaj meniš, da sem jaz zanj tukaj?«

Iz díma se prikaže zamazana starka, ki z dolgimi burkljami v rokah suje in dreza v peč, ne da bi se ozrla v deklico.

Tudi ta se ne zmeni za mater — saj to je bila starka — ampak stopi urno v hišo, kjer sedí sredi na ilovnatem tlaku komaj jednoletno dete, tiho in veselo igraje se z drobno ropotuljico, spleteno od vrbovine.

»Ata, ata!« zakričí, ugledavši deklico, mater svojo; to je menda vse, kar more jecati, a zató tem burneje izteza ročice proti materi.

»Oj, ti zlata moja Lenčica!« vzklikne ta, dvigne otroka k sebi in sede, poljubujé ga, ž njim na klop pri peči. Niti jeze, niti bridkosti več, drugega ni videti ob nji nego veselje in sreča — materinska.

Toda dolgo se ne more kratkočasiti z detetom.

»Lenka!« zazvení osoren moški glas izpred kočé. Deklica zopet posadí otroka na tlak in v naglici vrže še nekaj krp pod njega, da bi mu ne bilo premrzlo ter odide iz hiše. Zunaj je bil ravnokar starikav, sključen možiček, iz čegar čmernega, neprijetnega obraza so gledale majhne

očí prav lokavo in zlovoljno v svet, odložil težko butaro trhlega vejevja, očitó nabranega po tujih gozdih, in si je sedaj otiral pot s čela.

»Stopi, stopi po kozo dóli v log! Krhljačevega mladega sem videl tam onkraj lazečega — ta cigan bogatinski nam jo še zarubi, če jo ujame.«

Deklica je bila skokoma čez breg v mali šumi, ki seza spodi v korenski jarek. Skoro se vrne, in velika, rjava koza primekeče za njo. Zaprè jo v mali hlev, prislonjen na zadnji konec kočé, in se odpravi v red devat predivo, ki je še ležalo v jerbasu na tnalu. Ko stopi ž njim v hišo, drží stavec, sedeč na klopi, malo Lenčico med-koleni in ji ponuja suho hruško.

Lenki se lice razvedrí, ne reče pa ničesar.

Ko se dobro stemní, prinese mati večerjo: krompir v oblicah. Skoro ga pojedó; dete zaspí na peči, starka vzame kito slame, Lenka pa kolovrat; oče, kočar Lukec, pa si zapali drobni vivček, prav takó kakor ob tistem času bogati Kačon v oblastni svoji stanici.

Kateremu je pač nocoj bolje teknil tihotapski tobak?

Dolgo je vladal molk v Lukčevi hiši, in drugega ni bilo čuti nego jednakomerno brenčeče vreteno. Zdajci se oglasi Lukec in pomembno stisne lokave očí, česar pa ni moči videti ob negotovem svitu borove treske na čelešniku.

»Danes smo dobili rzsodbo!« izpregovóri stavec in puhne dim prédse.

Nihče se ne odzove, samó vreteno na kolovratu se suče nagleje.

»Priseči bode moral!« pristavi Lukec malone celo minuto pozneje.

»Pa naj!« oglasi se mati, prireže novo slamico in jo vtakne v kito.

»Če more!« reče stavec in izza stisnjenih obrvij postrani pogleda na predico.

Ta pa vjednomer goni koló in suče tanko nit med prsti; a ti se ji vender tresejo.

»Je li bilo treba všega tega?« vpraša naposled.

Sedaj pa je bil ogenj v strehi kakor prav tedaj pri Kačonovih.

»Treba? Treba? Káj bodem jaz redil tvoj zárod, ko iz težka živim sebe in mater? Oni naj plača, ker ima, ker je to dolžan! Ker ni hotel iz lepa, bode pa iz grdal Zakaj te pa ne vzame?«

»Ali jaz vem?«

Dejala je to kár takó brez pomisleka; zakaj vedela je dobro, zakaj je ne vzame in ne smé vzeti: ker je preuboga in ker sam nima

dovolj močf, dovolj ljubezni do nje, da bi se postavil po robu očetovim zahtevam in da, bi se odpovedal imetju, gospodarstvu na kosu zemlje, kjer se je porodil.

»Tisti goldinarji, ki nam jih bode plačeval vsak mesec, bodo prav hodili nam vsem!« deje starec zopet prav zadovoljno in se lisičje zasmeje.

»Jaz nečem vinarja, ne záse ni za otroka!« vzklikne Lenka odločno in ustavi koló. »Vi ste tožili, pa vi jemljite, če dobite! Záse in za dete bodem pač prislužila sama!«

»Tudi prav takó!« poroga se starec; »jaz pa ne odneham! Zakaj bi bogatinu kaj pustil, kar mu ne gré! Žita ima v izobilji, zabele in mastí za dve leti v shrambi, mesá za dvajset ljudij in za dve zimi v dimniku in štiri polovnjake tolkovca v kletil! Kaj pa imam jaz? — Še kozjega mleka ne, ko ga njegovo otročè izpije! In ta — duša naj bi ne plačal?«

Takó kričoč vstane in stopi pred kočó. Tudi on se tu zadovolji z vremenom in potem zleze počasi tak, kakeršen je — obut in opravljen — v slamo nad kozjim hlevom in zaspí.

Mati je v tem odšla v kamro, Lenka pa ostane z otrokom v hiši.

Tam poje kolovrat še dolgo, dolgo v pozno noč svojo jednako-merno pesem, pri kateri mala Lenčica na peči takó sladko spí.

Le jedenkrat prestane deklica, ko natakne novo kodeljo na rogovilce. Iz doline se začuje glas krašinske ure, ki oznanja polnoč. Ali še nekaj je čuti; vsaj dozdeva se ji takó: korak pred hišo, pod oknom. Srce ji zatrepeče od razburjenosti, veselja — nikakor ne — od strahú!

»On je!«

Ta misel jo prevzame. Niti dihati si ne upa, niti se ozreti proti oknu.

Toda zmotila se je; nič ni — burja piše okolo ogla, v hlevu pa je zaropotala koza.

Ni ga in ne bode ga več!

Kolovrat zopet povzame jednozvočno svojo pesem . . .

(Dalje prihodnjič.)

Sketove čitanke I. — IV.

(Dalje.)

V prvem zvezku na 65 strani čitamo „Ujeto ribico“:

Pri vodi ribič mlad sedi In trnek ribici moli.	Gotovo se je rib'ču snel, Na tega me ne bode vjel. —
Ko ribica zagleda ga, Odplava brž in se smehlja:	In plane ná-nj — pa omedli, Ko trnek vá-njo se vsadi;
Ne boš me ribič ne dobil, Ne boš se z mano ne gostil!*	In predno bila je mrtvá, Besede je izústila:
Odplava dalje, — pa že spet Se trnek v vodi ji zasvet'. —	„Nevarnosti če se otmeš, Hoditi v drugo več ne smeš,
*Ta trnek pa nastavljen ni, Nevarnosti se bati ni:	Ker lahko, lahko se zgodi, Da te nesreča tam dobi!*

Je li v tej pesni utelešena plemenita misel? Morebiti; ista misel je, ki je trikrat lepše izražena v „Modri miški“. Pustimo za sedaj to vprašanje, takisto óno, je li ta pesenca prikladna dečkom te dóbe, najstletnim dečkom, ali ne bi sodila bolje v 2. razred malih šol. Toliko pa je gotovo, da je oblika vse drugo nego plemenita in da je tega umotvora očetu zastoj pisal Stritar svoje „literarne pogovore“, s katerimi je pesnike začetnike poučeval o obliki ter jim podal skoro popolno poetiko. Navedena pesem nam je z ozirom na stike lahko — negativen vzor, kakšna pesem ne bodi. V isto zvrho nam lahko rabi pesem: „Zvon naš prijatelj“ (I. str. 76):

1. Kedar zora priblišči, Že zvonenje se glási, Kliče vstati zgodnji čas Ter k molitvi vabi nas.	4. Pride pa gospodov dan, Al kak drugi praznovan, Zvon nas vabi v cerkev vse, K Bogu dviga nam srcé.
2. Ko približa poldne se, Solnca žarek močno žge, Zopet s stolpa nam doní »Prid'ite in počijte si.«	5. Ko se dnevi nam stekó, Nam pustiti je zemljó: Tužno poje mili zvon Ter nas spremlja v večni dom.
3. In ko solnce gre v zatón, ¹⁾ Vse pohaja že na dom Zvon premilo se glási In nam lahko noč želí.	6. Zvon premili, oj tvoj glas Daj da slušam vsaki čas! Me pripelji enkrat tjé, Kjer veselje večno je!

O plemenitosti vsebine navedenih pesenc se nečemo pripraviti, kakor smo že rekli; milostna bi bila o njih sodba, s katero je obsodil Levstik Tomanove poezije:

¹⁾ *Zatón* je menda pisateljska iznajdba; potemtakem pišimo in govorimo tudi: vesoljni potón!

»Tvoje pisarije so ko v gnoji Job;
Duh je nekaj vreden, truplo polno gob!«

A kakó se druží neplemenita vsebina z neplemenito obliko, naj strmečim čitateljem „ad oculos“ demonstrujem s pesmijo, ki je vzprejeta v 2. zvezek na 27. stran:

Prepir s klobukom.

1. Prigondra hudi Janez Skop In v hišo stopi govoreč, Se vsede tja na trdo klop Klobuk pa vrže tja za peč; Začne zdaj ostro govorit', Kaj se s klobukom 'ma zgodit'.	5. »Ne veš še, kol'ko ti veljaš? Na vsako leto prideš ti, (Saj tudi sam računat' znaš) Na jedno petko srebra mi! Le pojdi in me vbogaj rad, Pokril si dau's me zadnjikrat.«
2. Moj ljub' klobuk! ne vstraši se, In pazi, kaj ti zdaj povem: Šestnajst že let preteklo je, Kar s tábo že po svetu grem; Osoda grenka h'če pa zdaj, Da it' od mene moraš v kraj.«	6. »O neizprosna trdost ti, Ki nočeš mene več spoznat'! Zavrže me na stare dni, Ki zvest sem bil ti vsakokrat. Prašnat in gol, odrt celó, Zdaj vzeti moram jaz slovo!«
3. »Okrogel, visok, svilen ves Si ti zares lepotil me: Al' zdaj ne smem v nobeno ves¹⁾ Ne več po cesti iti že; Kdor me le vidi, že beži, Ker vsak strašila se boji.«	7. »Ne brani, moj klobuček se, Le pojdi, ker obljubljen si Na zelenjak v strašilo že; Zasluziš zelja glave tri Še meni po dolžnosti tam, Lo tja še tebe nesem sam.« — —
4. Ne bod' neusmiljen, gospodar! Premisli samo, kol'ko let Sem te pokrival, vboga stvar! In ne plačuj me kakor svet, Ki starcu strehe več ne dá,²⁾ Ko že slabost stiskuje ga.«	8. Lakomnost nenasitljiva, Za se le išče in lovi;³⁾ Pobira samo, nič ne dá, Pa sploh le žeja in gladí: Neganljiva je kakor dob, To nam spričuje Janez Skop.

Javaljne je potrpežljivim čitateljem prišlo pred oči v slovenski knjigi toliko neslanosti v takó okorni in surovi obliki. Takega nestvora bi se nadejali o Knobljevih „Pesmih iz Kranja“ ali pa v Koseskega »glosah«, a povsod prej negoli v slovenski čitanki, „ki naj kaže učencem milino in lepoto materinega jezika ter odpira zaklad njegovega slovstva.“ (Predg. I. zv.)

Res je sicer, da sem pograbil nalašč nekaj bolj kosmatih negativnih primerov, a prav takisto je res, da je prevesna večina vseh pesmij v I. & II. čitanki menj nego srednje vrednosti. Temu se ni čuditi, ako pogledamo, kakšnih očetov umotvore je g. izdajatelj ponajveč zbiral. Ako premotrimo vzprejetih pesnikov imena, tu res da najdemo naše klasiške pesnike, n. pr.

¹⁾ Takó govore Štajerci in Korošci namesto »vas«.

²⁾ Človek bi dejal, da klobuk daje streho možu, a ne narobe!

³⁾ Nota bene: Hudi Janez Skop je nenasitno lakomen, ker si za 16 let nabavi nov klobuk!

v I. zvezku Levstika (5 pesmij), Stritarja (1), Jenka (2), Gregorčiča (3), Aškerca (1) in v II. zvezku: Levstika (3), Stritarja (1), Gregorčiča (2), Aškerca (1) in Pagliaruzija (1). Ali ponosna ta imena „poetov po milosti božji“ so v veliki manjšini proti poetastrom — sit venia verbo — proti ónim „pegazom v jarmu“, ki jih je takó izvrstno označil Stritar v „Pogovorih“ („Zbrani spisi“ V. str. 212.). Tukaj so nam v mislih pesniški izdelki móž stare garde, ki so pač v mlajših letih v potu svojega obraza obdelevali pesniško polje, a so že davno zamenili „pegazov jarem“ z drugimi posli, prikladnejšimi njih zmožnostim. Menim, da teh častitih móž nikakor ne žalimo in jim ne delamo krivice, ako trdimo, da je priznanih njih národnih zaslug najmanjši del pripisovati njih „pesnikovarenju“. Uverjen sem, da osivelim tem narodnjakom n. pr. Jeranom, Praprotnikom, Svetcem i. t. d. samim njih pesniška delavnost dandanes ni nič drugega nego prijeten spomin, katerega morda časih nasmehoma oživljajo; „kaj so pa hoteli? Pesmi je bilo treba in pesnikov ni bilo“; tedaj so pa „pesmi kovali“; prim. Stritarja „Zbrane spise“ na mestu rečenem.

Ker smo že pri Stritarji, nadaljujmo takoj z njegovim besedilom, ker je pisano kakor nalašč za naš slučaj. „Ti časi¹⁾ so minili“ pravi Stritar na omenjenem mestu, „in da so minili, to je v prvi vrsti zasluga takih rodoljubnih móž, ki so nam ledino orali. Zdaj ni treba več tlake delati za domovino; zbudilo se je primerno lepo število različnih moči, da obdelujejo vsaka svoj posebni oddelek slovstva, za katerega je sposobna.“ To je napisal Stritar leta 1876., a od tega časa in dotlej, ko je začel prof. Sket izdajati čitanke za nižje gimnazije (leta 1889.), razcvело se je zlasti naše pesništvo i liriško i epiško uprav bujno. Tedaj pa tem lože odklonimo iz čitank vse óne predhodnjike klasiške naše pesniške dóbe, s katerimi je bil prisiljen še Janežič polniti široke zevajoče praznote svojih „Cvetnikov“.

Predhodnjike ali arhajiste bi jih imenoval tiste pevce „invita Minerva“; izraz menda ni dober z ozirom na Prešérna in se ozira samó na novejši naš preporod izza leta 1848. Njih čislo je tema; semkaj gré prištevati vse tiste Potočnike, Orožne, Pintarje, Parapate, Slomške, Hicingerje, Hašnike, Virke, Kastelce, Olibane in mnogo mnogo drugih, med katerimi vseh zatagadelj ne imenujem, ker vem, da bi si nakopal zamero. Z vsemi temi slavci se je bilo v „čitankah“ brez usmiljenja razstati, ako se ni hotelo izneveriti višnjemu načelu: »Čitanka obsezaj samó primere s plemenito vsebino v plemeniti obliki.«

Prof. Sket ni imel srca, da bi bil korenito obračunal s »predhodnjiki« naših klasikov. In ker ni hotel odpovedati mesta v čitanki starejšim našim

¹⁾ Ko je namreč menil vsak rodoljub, da mora vse sam biti svojemu národu: pesnik, govornik in estetik.

pesnim, moral se je odločiti, da jih je popravljaj. Ali v kake neprilike je zabredel popravljaje? Res da ni popravljaj, kakor trdi sam, »zloga v pesnih niti ni koval novih stihov (menda »stikov«?), izimši nekaj mest, ki so bila (bodla?) preveč v oči: toda ni takó se ni mogel ogniti neprilike, da »se pisava v pesnih ne strinja vselej z ono v prozaičnih spisih«. Neizogibne pa so bile tudi slovniške nedoslednosti v isti vrstici (gl. I. str. 53. v pesmi »Božje oko«, v kitici 3: »Vidi dela dobra, hude« zaradi sledečega »trude«); dà, celó ritem se je rušil po takih popravah, namreč jambiški metrum v pesmi »Pot do kruha« (I., str. 64.) na dveh mestih, v 8. in 16. vrstici (»Okoplji v vinógradu trtjé« in »Tekoč ti vinógrad zajde v dom« nam. prvotnega: »Okoplji v nogradu trtje« in »Tekoč ti nograd zajde v dom.«)

Meni je znano samó jedno mesto v šolski literaturi, katero se utegne odkazati ón m Enijem in Nevijem — takó jih smemo pač imenovati tiste istodobnike in zadobnike Prešérnove — in to mesto je v slovstveni čitanki. Kakor nobenemu nemškemu čitankarju ne pride na misel, tlačiti v zvezke za nižje gimnazije pesniške umotvore prve in druge „sleške šole“, takisto je do cela kriva pijeteta, ako izražamo ónim našim veljakom svojo hvaležnost ob troških — naše nade, naše učeče se mladine!

(Dalje prihodnjič.)

V. Bežek.

K tretjemu sešitku Wolfovega slovarja.

(Dalje.)

drapljeváti, impf. od drapiti. Matakovič 2.214 koji budu vjedajući, drapljujući, oplenujući, budu sini malovredni. — *dražec* m. kdor draži, Kuzmic Galat. 5.26. — *drbati* drbam = rivati kaj, v kaj, kak bi ja vu sveto drbala! rekla je žena iz Mrkopolja, zatožena, da je kradla v cerkvi. — *drbniti* drbnem prf. od drbati. — *drěckati* quetschen. — *dreždžati* dreždžim plären. — *drčitelj* m. cursor Šimunič prod. 454. — *drěčati* drečim meckern, dreči koza. — *dregetniti-tinim*, herumspringen, o deci: kaj dregetiniš okolu? Varaždin. — *drěki* in *drěke* f. die Wagenleiter, lojtre, ki se devajo na ročice. — *drěmpa* f. nekova róga babi. — *dresáč* m. = gveždra v Samoboru, *drěšjak* v Klanjci. — *drěšati* = gveždrati. — *drěvast* adj. holzig. Lalangue med 278 trave, koje kada cvesti hočeju, drevaste bivaju. — *drevodělja* m. = drevodelec, Habd. ad 245. Justinus prvi cesar, najprvo je svinje, potlam vole pasel. Vole ostavivši, bil je drevodelja, iz drevodelje soldatom posta. — *drevógraja* f. Zaum, Umzäumung aus Bäumen oder Holz. Vranič rob 2.90 okol drevógraje grabu skopati. — *drěžsnuti* = udariti.

— *drhljŭv, ŭva*, zitternd. Jurjevič 151. — *drhtŭriti-ŭrim* = drhtati. — *drŭpač* m. selski muzikaš. — *drŭpati* dripljem, po selski gosti. — *driskati* = z bičem pokati. — *drŭsnica* f. = driska, dripa. Kocijančič Fil. 3.209 ovo njim drisnicu zrokuje. — *drŭlčgati* = mecati, mecgati. — *drŭlja* f. lesena mala brana, kleine Holzegge. — *drŭlincati* = dregetiniti: kaj drŭlncaš okolu? — *drŭljak* m. luscus Habd. ad 347 slepi drljak ne hotel videti i spoznati, da na njega reč Kristuševa cilja. — *drŭljast* adj. luscus, škiljast, kdor prav ne vidi. Krajačević 270 pristapljam kakti slep i drljast k pogledu svetlosti vekivečne Šimunič fen. 49.51. — *drŭljati* eggen = branati. — *drmadina* f. celu drmadinu kruha si je vrezal. — *drmek* m. = drumen pri stiskalnici. — *drnĕk* m. = drmadina. — *drmeti* drním = dremati: Vranič rob 1.214 srdce njegovo, ko je vse zdavna kakti mrtvo vu njem drmelo je, je se sprebudilo. — *drn* m. scopulus. Kocijančič fil. 3.179 pobožnost tak je vkorenjena v njeni duši bila, da kakti drni, koji su naokolu jezериšča Rieti, rastu buduč od slapov vudirani. Matakovič 2.7 ladje onde ali razdrapiju se na školjih, ali zastáneju na drneh. 39 onem brodarem vsaki bližni drn bi bil brodišče. — Pisano dérn. — *drndati* = težko hoditi, o debelem človeku. — *drnĭca* f. neka sliva. — *drnj* n. scopuli Jurjevič 124, 136, 155. — *drŭbast* = vampast, kdor ima velik trebuh, Habd. ad 426., kmeti tem drobastem trbuhom pomozete. 698 drobasta kurva. — *drobčĕbolem, lna* adj. na drobu bolan: Koc. fil. 4.24 taki k vračitelu, da od vuhkoč slezeno i drobčĕbolnih oslobodi, drči se. — *drŭbehen lna* adj. prav droben: Šii munič prod. 33. drobĕhni laseki. — *drobnĭca* f. neka sliva drobna liktrnulje. — *drobnĭka* f. neka češnja, drobna, črna, necepljena. — *drŭbta* f. eine Kleinigkeit: saku drobtu joj je podteknula pod nos. — *drobulĕti* = droboleti. Mikloušič izb. 170 a slaviček rani ptiček složno drobuli. — *drŭncanjĕ* n, das Schütteln. Mulih pos. 796 zato potrebno se je čuvati od težkoga zdiganja, nošenja, skákanja, tancanja, droncanja, voženja, vtekanja. — *drŭnculja* f. neka debela sliva.

(Dalje prihodnjič.)

M. Valjavec.

LISTEK.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. V drugem snopiči tega dela, katero izdaja „Družba sv. Mohorja“, opisal je prof. M. Cilenšek zopet 114 škodljivih rastlin in na konci dodal posebno poglavje o bakterijah. Kar je naš list lani poročal o prvem snopiči, vse to se lahko reče tudi o drugem snopiči, zakaj dičijo ga prav tiste vrline: lahkoumevno, poljudno pripovedovanje, oprto na temeljito znanje, lep jezik, ki iz lahka vlada malo obdelani tvarini, in preobilica koristnih naukov, s katerimi prof.

Cilenšek spremlja opise posamičnih rastlin. Tiskano besedo pojasnjuje dókaj slik, takó da bodo „Naše škodljive rastline“ brez dvojbe popolnoma dosegle svoj namen. Za označeno posamičnih rastlin rabi g. pisatelju krasna terminologija, katere eventualna nova izdaja učne knjige o botaniki nikakor ne bode smela prezirati. Marljivemu in čislalnemu svojemu sodružniku želimo, da bi srečno završil znamenito svoje delo!

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Urejuje *Anton Koblar*. Šesti in poslednji sešitek tretjega letnika ima to-le vsebino: *Dr. M. Murko*: Tri hrvaške listine iz kostanjeviškega samostana; *A. Koblar*: Cesta čez Ljubelj in ljubeljski piramidi; *P. pl. Radics*: Valvasorjeva pisma v Londonu; *A. Koblar*: Valvasor vojak (s podobo); *Ž. Barle*: Pisanice iz Bele Krajine; *S. Rutar*: Iz vatikanskega arhiva; *A. Koblar*: Drobtinice iz furlanskih arhivov. Mali zapiski: Razkopavanje na Magdalenski gori; star gotski kelih v cerkvi na Tabru; zvonjenje ob hudi uri; slovstvo o domoznanstvu slovenskih dežel, nemške publikacije „muzejskega društva“, in darovi deželnemu muzeju Rudolfinumu. Sosebno zanimljivo je poročilo trebanjskega župnika Ivana Friderika Klemenca patrijarhu ogleškemu, iz katerega vidimo, da so se na Kranjskem šele leta 1599. odpravili stari oglejski misali in brevijarji ter nadomestili z rimskimi. Želimo iskreno, da bi se ta prvi slovenski arheološki in zgodovinski list v bodočem letu še bolj razcvital!

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. Odbor muzejskega društva je koncem minulega meseca izdal šesti letnik svojih izvestij. Oba dela, zgodovinski in prirodnoznanjski, prinašata dragocene razprave o našem domoznanstvu. Prvo razpravo v zgodovinskem delu je spisal prof. *A. Kaspret* o „gradu in graščini Soteški“ na osnovi izvornih listin, katere je izteknil v arhivu knezov Auerspergov. Soteško graščino so imeli kot deželni fevd v 13. in 14. stoletju plemiči soteški. Po smrti moškega zaroda (1448. leta) se je Marjeta Soteška omožila z Gašperjem pl. Scheyerjem in mu prinesla graščino kot doto v zakon. Med njegovimi nasledniki slovi Erazem Scheyer, ki je leta 1529. hrabro branil Dunaj in pozneje Sinj proti turškim napadom. Po smrti Scheyerjevega moškega in ženskega zaroda so podedovali plemiči gallenberški graščino in naslov „gospodje Soteški“. Med Gallenberžani se je najbolj poslavil leta 1666. pogrofovljeni Jurij Žiga Gallenberg, ki je v okolici nakupil toliko kmetij, da je graščino razširil na dvoje. Sredi svoje gosposčine je sezidal grof Gallenberg nov krasen grad, kateremu ni bilo jednakega na Krausjem. V prostorni lepi obednici še dandanes visí njegova podoba. Leta 1793. je kupil Sotesko knez Viljem Auersperg, in dandanes je graščak soteški knez Karol Auersperg. Pisatelj je dodal svoji razpravi natančne regeste arhivnih listin, ki obsezajo mnogo dragocenega zgodovinskega gradiva sosebno za podložništvo dolenskih kmetov. Na XV. listini se čita svojoeročni podpis našega Kastelca.

Drugo razpravo „Meščanska garda ljubljanska“ je spisal prof. *Julij Wallner* po mestnih arhivnih virih. Meščanska garda se je razvila iz krdelc ljubljanskih meščanov, ki so se že v 17. stoletju pod poveljstvom mestnega glavarja pridno vežbali na strelišči. Leta 1711. se je denašnja strelska družba odcepila, a meščanska garda je ostala do leta 1809. Pristop je bil dobrovoljen, toda zahtevalo se je od vsakega gardista, da se strogo drži vojaškega reda. Ko so v francoskih vojskah odšli vojaki iz mesta, skrbela je meščanska garda za varstvo, red in mir. Tudi pri drugih prilikah je pokazala ljubljanska garda svoje domoljubje in svojo udanost cesarski rodovini. Ko so pa leta 1809. Francozje posekli Ljubljano, odpravili so meščansko gardo, in odslej ni bilo več moči oživiti družbe.

„Starejša zgodovina Podturnskega gradu (Tivoli) pri Ljubljani“ se zove tretja razprava g. *P. pl. Radicsa*, ki je na podlagi listinskih prepisov v ces. in kr. dvorni knjižnici dunajski spisal kratko zgodovino tivolskega gradu. V 15. in 16. stoletju so se čisto

vrstili posestniki imenovanega gradu, a od leta 1601. do 1775. so imeli neprestano Tivole očetje jezuiti, ki so tu pogostovali svoje prijatelje in dobrotnike. Potem je rabil grad za vojašnico in bolnico, dokler ga ni naš presvetli cesar Francišek Jožef I. poudaril maršalu Radeckemu. Ko je po smrti slavnega vojskovodje pripadel grad cesarski rodovini, prodalo ga je Njega ces. Veličanstvo ljubljanskemu mestu leta 1864.

Četrta razprava prof. *J. Wallnerja* „Ljubljansko šolstvo pred reformami Marije Terezije“ prinaša doneske za zgodovino ljubljanskih šol od leta 1543. do leta 1761. iz virov stare mestne registrature. Na konci je objavil prof. *S. Rutar* štiri pisma iz vatiškanskega arhiva iz leta 1593., in sicer prvi dve škofa Ivana Tavčarja o ustanovitvi jezuitskega samostana v Ljubljani, tretje o protestu kranjskih stanov proti samovoljnemu zapiranjju meščanov, in četrto o pritožbi Ivana Jurija pl. Schenkenthurma na sv. Očeta proti krškemu škofu, da je dve posestvi na Kranjskem podelil protestantovskemu plemiču. Znamenita sta prva dva lista, zakaj iz njiju vidimo, da je namerjal škof Ivan Tavčar frančiškanski samostan v Ljubljani in dohodke samostana v Bistri izročiti očetom jezuitom.

V prirodnoznanem delu izvestij nadaljuje prof. *F. Seidl* svojo obširno razpravo o podnebji kranjske dežele, in sicer o vlažnosti zraka in oblačnosti ter navaja mesečno in letno število oblačnih dni in njih izpremembe. V drugi razpravi opisuje prof. *W. Voss* vse doslej znane rudnine na Kranjskem na podlagi dotičnega slovstva in svojega opazovanja. Po tem ima Kranjska 56 rudnin, primeroma majhno število, ker ne seza kakor sosedne dežele v ozemlje rudovitih prvotvornih Alp. Naposled nahajamo kot dodatek višinski seznam vseh tistih krajev na Kranjskem, ki so bili doslej natančno merjeni in pri tehniškem niveliranju določeni. Gotovo bodo te „fiksne točke“ prof. *S. Rutarja* ustrezale vsem prijateljem kranjskega domoznanstva.

Slovska knjižnica. Kakor smo poročali že zadnjič, priobčila je »Slovska knjižnica« v svojem 6. in 7. snopiču povest „Stara Romanka“, spisal *E. Orzeszkova*; sedaj pa je izšel še 8. snopič, ki prinaša dve povesti: „Mali Zlatko“, češki spisal *Jos D. Konrad*, preložil *Vekoslav Benkovič*, in „Pogumnim Bog pomaga“, božična pripovedka, ruski spisal *P. N. Polevoj*, preložil *J. J. Kogej*. Mimo tega čitamo dve pesmi, kateri je iz ruščine po Nekrasovu prevedel *Iv. Vesel-Vesnin*, in znano pesem „Slovan jsem“ v češkem izvirniku. — Kar se tiče „Stare Romanke“, samó poudarjamo, da je ta povest brez dvojbe najboljšo delo, kar jih je doslej priobčila „Slovska knjižnica“; na to povest naj bodo še izrečno opozorjeni tisti čitatelji, ki ljubijo psihološke studije v pripovedni obliki. Nam se vidi povest krasno koncipirana in dovršeno izvedena. Tudi njen jezik je izredno lep, takó da se samó čudimo, kakó je mogel isti prelagatelj priobčiti v 8. zvezku prevod „Malega Zlatka“ v tolikanj slabši slovensčini! Sploh smo že v zadnji številki pograjali nekatere oblike, s katerimi se ne strinjamo in se tudi nikoli ne bomo, danes pa g. urednika „Slovske knjižnice“ še posebe prosimo, naj skrbi za čistejši jezik. Zakaj bi n. pr. pisali „zaupiti n ad kom“ namesto „na koga“? Na strani 11. (8. zv.) čitamo, da je kakih dvajset mož, nekaj žensk in otrok letelo k bližnjim skalinam. Na str. 14. se govori o osamljeni koči, na str. 15. o pohujanem (!) pokanji sovražnih pušk. Sploh pa se za „Malega Zlatka“ nismo prav nič ogreli. Dó kaj lepša je povest „Pogumnim Bog pomaga“, dasi je tudi v nji precéj slovniških in stilistiških hib. „Slovska knjižnica“ naj skrbi za lep, pravičen, vzoren jezik, tedaj je bomo še mnogo bolj veseli, nego smo je sedaj. Poročilce sklepamo za iskreno željo, da bi si zaslužna knjižnica pridobila čimdalje več prijateljev in čitatev!

Iz odboro ve se je »Matic e Slovske« dné 21. grudna m. l. Visoka c. kr. deželna vlada je potrdila izpremenjena pravila, kakor jih je odobril zadnji véliki zbor.

Matičarji jih prejmo natisnjena z letošnjimi knjigami vred. — »Matičin« častni član baron Andrej Winkler je v laskavem pismu zahvalil »Matico«, da ga je izvolila za častnega člana in mu izročila diplomó. — Odborniku dr. Tavčarju se izreče zahvala, ker je »Matico« zastopal pri Gunduličevi slavnosti. — Blagajnikovo poročilo o hišnih popravah in poročilo o Knezovi zapuščenosti se vzprejme na znanje. Zapuščina znaša 29664 gld. 72 kr. in bode nesla blizu 1200 gld obrestij na leto. Razpisati je takoj z obrokom do zadnjega dne meseca vélikega travna 1894. leta nagrado primernemu spisu. — Poročilo tajnikovo o natiskavanju letošnjih knjig se odobri brez ugovora. — Vzprejmó se takisto brez ugovora vse nagrade. — Določi se založna cena letošnjim knjigam (»Letopis« I gld., »Z ognjem in mečem« III. in IV. del I gld. 50 kr., »Goriška« II. del 50 kr.). — Sklene se načelno pritrđiti ponudbi g. dr. K. Štreklja, da »Matica« izdá njegovo zbirko národnih pesmij, toda v zmislu opravičnega reda mora »Matica« rokopis prej dobiti v pregled in presojo. Národno blagó, katero hrani »Matica«, posodi se mu na njegovo prošnjo v porabo. — »Matica« vzprejme dr. Glaserjevo »Zgodovino slovenskega slovstva«. Zgodovino je izdati v treh zaporednih zvezkih, izmed katerih izide prvi kot družvena knjiga 1894. leta. — Urednik »Letopisu« bode zopet prof. A. Bartl. — Vzprejme se na znanje poročilo o izpremembah v poverjeništvu. — Knjižnici je od poslednje seje priraslo 184 knjig, zvezkov in časopisov. — Sklene se prof. L. Legerju v Parizu, ki hoče »Matico« in njene knjige oceniti v ondotnih strokovnih listih, poslati novejših društvenih knjig. — Lavtarjeva »Geometrija za učiteljska« je v prvem natisku že pred leti popolnoma pošla, zató se sklene iz nova v pretresovanje vzeti drugi tisek. — Za lausko leto je plačalo 2003, za letos 2058 letnikov. Od zadnje seje je pristopilo društvu novíc ali na novo 152 društvnikov, in sicer 2 ustanovnika, 137 letnikov in 13 naročnikov.

Slovensko gledališče. Minulega meseca so bile v deželnem gledališči ljubljanskem te-le predstave, h katerim je treba pristeti še premijero Weberjevega »Čarostrelca« (»Der Freischütz«, spisal Fr. Kind, preložil A. Funtek) dné 28. grudnia m. l.: Dne 1. prosinca se je predstavjal izvorni igrokaz »Otok in Struga«, katerega je po znani lepi noveli dr. Ivana Tavčarja (glej našega lista prvi letnik, 1881.) dramatiziral Ig. Borštnik. Igrokaz je ugajal, ker je spretno in efektno zgrajen; ugajal pa bi nam bil še dosti bolj, da so se nekateri prizori okrajali. — Krasni Weberjev »Čarostelec« se je uprizoril doslej vsega skupaj štirikrat (dné 28. grudnia, dné 4., 10. in 21. prosinca) ter je vselej napolnil gledališče do zadnjega prostora. Agato je pela, razven pri predstavi dné 4. prosinca, ko je z lepim uspehom gostovala gospodičina Jospina Jamnicka iz Zagreba, gospodičina Lešinska, kateri je občinstvo pri predstavi dné 10. prosinca pridredilo presrečno in sijajno ovacijo; kot Anka je nastopila gospodičina E. Riha, druge partije pa so si razdelili gospodje Beneš, Noll, Perdan, Rus in Vašček. Vse predstave te opere so bile izborne, zakaj solisti so brez izjeme do cela zadoščali svojim nalogam in krepko jih je podpiral zbor, ki je vreden, da ga še posebe pohvalimo. Mnogo priznanja si je tudi pridobila spretna uprizoritev Volčjega brezdna s priródnim slapom. — Sicer so bile še nekatere reprize, takó dné 7. prosinca popoldne burka »Slovenec in Nemec« (da bi je ne bilo), zvečer »Snegulčica in škrtaj«, dné 18. prosinca opera »Prenočišče v Granadi«, dné 21. prosinca popoldne burka »Vrban Debeluhar«, dné 24. prosinca »vesela« igra »Kdor se poslednji smeje« in »Cavalleria rusticana«, dné 27. prosinca pa »Fedora«. Mimo tega se je dné 13. prosinca predstavjal izviren igrokaz v štirih dejanjih »Premogar«, spisal dr. J. Vošnjak. Mi bi te igre ne obsodili popolnoma, kakor jo je obsodil nekov slovenski list, nego poudarjamo, da ima igrokaz lepo, hvaležno snov in nekatere uprav dramatiške prizore, takó v tretjem dejanji. Marsikaj je seveda slabo podprto in tudi neverjetno, toda z nekaterimi popravki oziroma dostavki

bi utegnil marljivi g. pisatelj ustvariti igro, ki bi se stalno ohranila na našem odru. Sploh pa mislimo, da takó slabo igranje, kakeršnega so še zakrivila do malega vsi igralci ta večer, pokoplje tudi najboljšo igro!

Podporno društvo za slovenske velikošolce na Dunaji ravnokar razpošilja poročilo o svojem delovanju leta 1893. Društvo je imelo v petem letu svojega obstanka 1 častnega uda: vč. g. dra. Mihaela Napotnika, knezoškofa lavantinskega, 40 ustanovnikov, 54 podpornikov in 81 dobrotnikov. V tem letu sta društvu pristopila samó dva nova ustanovnika, namreč gg. dr. *Jožef Starč*, c. k. fin. prokuratorje pristav v Ljubljani in dr. *Albin Poznik*, c. k. notar v Novem Mestu, ki sta društvu poklonila vsak po 50 gld. *Deželni zbor kranjski* je društvu podaril 200 gld., *družba sv. Cirila in Metoda* v Ljubljani 50 gld., *posojilnica mariborska* tudi 50 gld. Manjše vsóte so podarile posojilnica v Črnomlji, kmetska posojilnica ljubljanske okolice, posojilnica v Šmihelu nad Pliberkom in v Šoštanj. Med poverjeniki so se najbolj odlikovali gospodje: *Fr. Dolenc* trgovec in deželni poslanec v Hrašah pri Postojni, *J. Kržišnik*, stud. phil., dr. *Vrban Lemež*, odvetnik v Slov. Bistrici, *V. Maurer*, stu. jur., drž. in dež. poslanec in ustanovnik društva *Viljem Pfeifer*; *Anton Porekar*, nadučitelj na Humu pri Ormoži, in *Fr. Škedelj*, pristav v c. in kr. vojnem pomorstvu v Pulji. Umrla sta letos dva zvesta podpornika in sicer *Fr. Miklavčič* na Dunaji in *Jožef Marn*, častni kanonik v Ljubljani. Društveni dohodki so znašali 1109.44 gld., glavnica 4244.98 gld. V tem letu je razdelilo društvo 790.98 gld. med 31 studentov; med temi je bilo: 12 juristov, 5 medicincev, 7 filozofov, 4 tehnik, 2 veterinarca in 1 akad. kipar. Kranjcev je bilo 22, Štajercev 5, Primorci 4. V petih letih je društvo razdelilo 3693 gld. To društvo je velevažnega pomena za slovenske velikošolce na Dunaji in je res vredno vsestranske podpore. Darila vzprejema blagajnik g. dr. *Fr. Sedej*, c. in kr. dvorni kapelan in ravnatelj v Avgustineji: Dunaj. I., Augustinerstrasse 7.

Aus dem Süden. Pod tem naslovom je g. *Gojmir Krek* zbral različne svoje črtice o Zagrebu, katere je priobčil časopis »Südsteierische Post«. Knjižici najlepše priporočilo bodi to, da nas je zbok lahkotnega, gladkega pripovedovanja zanimala do začetka do konca.

»**Matica Hrvaška**« nam je poslala 11 krasnih knjig za leto 1893. Te knjige so: 1. *Ribe*. Prirodoslovne i kulturne crtice, napisal *dr. Miško Kišpatič* (z 38 slikami); 2. „Poviest srednjega veka“, po najboljših pisateljih izdelal *Fr. Valla* (II. del od Karlovičev do cesarja Konrada II.); 3. „Bosanke“ pripoveduje *Ivan Lepušič* („Zabavna knjižnica“ zvezek CLIV.—CLVI.); 4. *Ivan S. Turgenjev* „Izabrane pripoviesti“ preložil *Josip Miškatovič* („Slavenska knjižnica“ knjiga I.; vsebina: „Plemičko gnuzdo“, „Rudjin“); 5. „Marija Konavoka“, pripoveduje *Mato Vodopić* („Zabavna knjižnica, zvezek CLVII.—CLIX.); 6. „Ilirski glasbenici. Prilozi za poviest hrvatskoga preporoda“, spisal *Fr. Ks. Kuhač* (z 8 slikami); 7. *Mirko Bogović* „Pjesnička djela“, zvezek prvi (vsebina: „Matija Gubec“ in „Stjepan, poslednji kralj bosanski“); 8. *Jovan Hranilović*: „Izabrane pjesme“ („Zabavna knjižnica“ zvezek CLX.—CLXI.). Kot nakladne knjige je izdala „Matica Hrvaška“ te-le tri knjige: 9. *Mickiewicz*: „Gospodin Tadija“, preložil *dr. T. Maretič* („Prievodi novijih pjesnika“, zvezek prvi); 10. *Vjekoslav Klaić*: „Hrvatska pjesmarica“ (obseza tudi nekaj slovenskih pesmij); 11. „Povjest grčke književnosti“, sestavil *dr. August Musić*. („Knjižnica za klasičnu starinu“, knjiga prva). Vsa zaloga — 10.000 izvodov — je že popolnoma razprodana. Podrobnejše poročilo o teh publikacijah še pride v jedni bodočih številk.

Hrvaška književnost. Crte i slike. Spisal *Ladislav Z. Ladanjski*. Zagreb 1893. — Zadnjič že smo omenili to knjigo, v kateri je nadarjeni pisatelj zbral pet črtic

in slik. Dočim imata „Moj prijatelj Nikola“ in „Gradenci“ mračno vsebino, ki po nekod čitatelja kár pretrese vzpričo vnesenega pripovedovanja — sosebnost „Gradenci“, ta tragedija družinske sreče, odlikuje se v tem pogledu — razvedrila nas je poslednja črtica „Borovićevo Silvestrovo“ s šaljivo svojo vsebino. „Zimski dan“ je poetičko nadahnjena opis, „Ružičin snubok“ pa lična povest, ki časih čitatelju izvabi dobrovoljen smeh na ustna, samó da nas je preveč spominjala Krylovega vesele igre „Medved snubač“. Izvestno ne bode nikomur žal, kdor si omisli to lepo knjižico. Cena 70 kr. za 181 stranih ni previsoka. — Črtice iz primorskega malogradskega života. Napisal ih *Ź. Draženović*. Senj 1893. Knjiga obseza na 217 straneh 13 črtic, izmed katerih so bile večinoma že vse objavljene v raznih tečajih zagrebskega „Vienca“. Tudi kar je dodal pisatelj novih črtic („Po buri“, „Sveti Luka“, „Na badnjak“), utegnejo si pridobiti dosti priznanja. Pisatelj umeje lepo in živo pripovedovati in zajema snov svojim spisom naravnost iz resničnega življenja; ker mimo tega skrbi za dobrodejne izpremembe, podajajoč resne in šaljive črtice, zato mu je uspeh gotov. Knjiga nas je jako zadovoljila. — Izbrane ruske národne pripovijetke, preveo *Mirko Divković*, ravnatelj kr. gimnazije zagrebačke. Cena 80 kr, Zagreb, knjigarna dioničke tiskare 1893. — O teh pripovedkah (skupaj jih je 36) bi bilo težko povedati, katera nam najbolj prija, zakaj lepe so vse. Knjigo diči lep, vzoren jezik. Nič ne bi škodilo, ako bi kdo tudi naši mladini podal kaj takega, kar je zaslužni pisatelj priredil hrvaški mladini! — Od dioničke tiskare smo tudi prejeli brošuro „Za istinu!“, katero je proti proračunskemu govoru dr. Pliverića spisal v „Ohzoru“ *Dinko Politeo*. Ost te knjige je naperjena proti trditvi, da je hrvaško-ogerska nagodba zvršetak one borbe, katero so Hrvatje od ilirske dobe do leta 1868. vodili za svoj obstanek. Cena 40 kr.

Popievke za četiri muška grla. Skladao *M. B. Rašan* iz Istre. U Zagrebu 1893. Vlastitom nakladom. Cena 1 glđ. — Ta zvezek, obseza joč 14 krajših in daljših zborov, dal bi se najbolje označiti in priporočiti z oznamenilom dobri „zabavnovečerski zbori“, ali pa nekaterim prav s tem nazivkom tudi ne priporočiti. Proti temu poslednjemu delu glasbenega občinstva hočem prevzeti ne popolnoma nevhvaležn nalogo Schumannovega Evzebija in opozarjati na precejšnje vrline gorenjega delca, dasi sem načelno proti zabavnovečerski glasbi. Med štirinajstimi skladbami je pač večina zborov pisana v koračnem tempu in se časih ne ponaša s prevelikim izumom, vender pa nahajaš dôkaj živahnih, rezkih ritmov, zlasti med poslednjimi zbori, dôkaj melodij, ki izvestno ne izgreše svojega namena, ako jih na pravem kraji živo in ognjevito pojó čili moški glasovi. Po nekod vpleteni počasnejši stavki imajo malone povsod rahel národen nadih in zató se nam vidijo jako prijetni, dasi so zgrajeni s preprostimi pomočki in prav takšno tehniko. Sploh je baš ta preprostost v sleharnem oziru, ki mi prija pri tej zbirki. Najjednostavnejši melodiški obrati, kolikor móči preprosta harmonika, prav takšna ritmika, vse je izvedeno z dobrim ukusom (razven morda na nekaterih krajih), takó da pogodí pesmi najslabši pevec in da prijajo poslušalcu, ki ni kár nič muzikalen, in da jih takisto brez nejevolje, celó zadovoljno, posluša razvajeni poslušalec. In dasi vzpričo vse te pohvale Florestan v meni nekoliko nervozno maje z glavo, češ, stališče, s katerega naj se sodi umotvor, ostani vedno tisto — Evzebij misli, da je delo že zategadelj vredno vsestranske podpore, ker je polovica čistega dohodka namenjena „Družbi sv. Cirila in Metoda“ za Istro.

K. Hoffmeister.

Iz hrvaškega gledališča. Minuli mesec se je v zagrebskem gledališči igrala izvirna vesela igra v štirih dejanjih „Marija Staučevićeva“, katero je spisal *Dinko Politeo*. — Dne 16. in 18. m. m. je v istem gledališči gostoval režisér našega gledališča, g. *Ig. Borštnik*, kot Ipanov v „Fedoru“ in Čaku v „Valenski svatbi“. Hrvaški listi so se vrlo laskavo izrazili

o našem umetniku; „Vienac“ je priobčil o njem celó poseben članek. — Znani hrvaški kritik in dramatiški pisatelj, g. dr. *Stepan pl Miletić*, prevzame v prihodnji gledališki dōbi intendancijo hrvaškega gledališča. Hrvatje pričakujejo, da bode popoluoma mož na svojem mestu.

Andrej Jožef Lavrin, ki je zložil slovensko pesem grofu Kobencu (glej zadnji list »Zvona« str. 62.), porodil se je l. 1743 v Vipavi, studiral je v Gradci in na Dunaji, bil doktor teologije in filozofije, prišel potem za duhovnega pomočnika v Vipavo in junija meseca l. 1779. za župnika v Št. Peter pri Gorici. Kmalu potem je bil postavljen tudi kot »auditor et provicarius generalis« goriške nadškofije, bil konzistorijalni svetovalec in izpraševalec pri župniških izpitih, leta 1790. pa častni kanonik. L. 1790.—1792. je bil »decanus circularis« za vso slovensko stran goriške nadškofije. Spisal je kratko zgodovino akvilejskega patrijarhata in goriške nadškofije, ki je natisnjena v Marianovi »Austria Sacra«. Umril je v Št. Petru dne 24. aprila 1808.

S. R.

Dvestoletnica črnogorske dinastije. Leta 1896. bode dvesto let, odkar je knez-metropolit Danilo I. iz slavne rodovine Petroviča Njeguša zasedel črnogorski prestol. Črnogorska vlada je zatō razpisala dve nagradi, prvo v znesku 1000 tolarjev za najboljšo zgodovino Črne Gore, odkar ji vladajo Petroviči, in drugo v znesku 150 tolarjev za najboljši načrt spomenika, kateri se leta 1896. odkrije Danilu I. Zgodovina se mora poslati do konca leta 1895., načrt za spomenik pa do dne 23. malega travna 1895. leta.

Znameniti grobovi. Nedavno je umrl v Londonu največji angleški fizik *John Tyndall* v 74. letu svoje dōbe. Porodil se je od siromašnih roditeljev na Irskem, služil kot mlad matematik najprej v topniškem odboru, s katerim je trigonometrijski izmeril Angleško, potem pa se je zasebno takō izobrazil, da je bil pozvan za učitelja v Quenwood-Collegu. Kesneje se je še učil pri Bunsenu in Magnusu v Berlinu in Devinu ter bil končno naslednik slavnega Faradaya v Royal-Institutu. Z raziskovanji o svetlobi, zvoku in elektriki, takisto s fizikalnimi poskusi si je pridobil Tyndall svetovno ime. Število njega spisov je ogromno.

Dne 15. grudna m. l. je umrl v Berlinu nemški filozof *Karl Ludovik Michelet*, zadnji učenec Heglov. Michelet je bil potomec francoske emigrantske rodbine in se je porodil leta 1801. v Berolinu. Od leta 1826. je bil profesor modroslovja na berlinskem vseučilišči. Priobčil je izredno mnogo spisov, izmed katerih so najslavnejši »Zistem filozofske morale«, »Zistem filozofije kot eksaktne znanosti« in »Zgodovina človeštva v svojem razvitku od leta 1775. do najnovejše dōbe«.

Dne 25. grudna je umrl v Zagrebu dr. *Ivan Broz*, profesor, odbornik »Matica Hrvaška« in dopisujoči član »Jugoslovanske akademije« v 42. letu svoje dōbe. Pokojnik je bil porojen v Klanjci in je učiteljeval v Oseku, Požegi in Zagrebu. V »Vienci« je priobčeval svoje jezikoslovne črtice, s katerimi si je pridobil nemalo zaslug za razvoj hrvaškega jezika. »Matica Hrvaška« je izdala njega »Črtice iz hrvatske književnosti«, v »Radu« pa je priobčil razpravo o imperativu, ki je lepa priloga hrvaški sintaksi. Leta 1891. je izdal v XIX. knjigi »Starih piscev hrvaških« popravke in dodatke k tekstu Palmotičeve »Kristijade« in »Atalanto«, pastirsko igro istega pesnika, katero je leta 1890. našel v Dubrovniku. Broz je zbiral građivo za slovar hrvaške frazeologije, uredil prvi zvezek hrvaških narodnih pesmij in pridno dovrševal delo o hrvaški književnosti in hrvaški sintaksi. Mnogo pohvale si je pridobila njega knjiga »Hrvatski pravopis«, katera je bila pred dvema letoma uvedena v šole kot učna knjiga.

Dne 17. prosinca t. l. se je zopet zmanjšalo število rodoljubnih Hrov; umrl je v Dubrovniku pesnik in pisatelj *Anton Pasko Kazali*. Pokojnik se je porodil v Dubrov-

niku dné 29. malega travna leta 1815. ter si je po dovršenih navtiških šolah in filozofiji izbral duhovniški stan — Kot duhovnik je rodaljubno deloval med dalmatinskimi Hrvati, zlagajoč rodoljubne pesmi. Bil je tudi profesor na Reki in v Zadru. Od leta 1855.—1859. je urejeval „Glasnik Dalmatinski“. — Pokojnik se je oglašal s svojimi domoljubnimi pesmimi v dalmatinskih listih in je zložil tudi več epiških pesmij, kakor: „Zlatka“, „Trista vica udovica“, „Glas iz pustinje“, „Grobnik“, „Čoso“, „Cviet neimeni“. — Preložil je tudi iz angleške, francoske, grške in nemške književnosti več del, kakor: „Kralj Lear“, Homerjevo „Ilijado“, „Julij Cezar“, „Don Carlos“ i. dr. — Bodi mu blag spomin!

—o.

Maurus Jókai, sloveči pisatelj madjarski, slavil je početkom tega leta petdesetletnico svojega književnega delovanja, ki je bila zajedno tudi národna slavnost. Madjari so res lahko ponosni na svojega Jókaija, ki jim je tisto v prozi, kar sta jim Arany in Petöfi v poeziji. Število njega del je kar nepregledno, toliko pa se lahko reče o vseh, da še nobeden pisatelj madjarski ni takó verno opisal narodnega življenja ogerskega nego baš Jókai. Porodil se je Jókai leta 1825. in je od leta 1863. nepretržno član ogerskega parlamenta.

Listnica. Erazem. Pesmij, katerih omenjate, nismo prejeli. Poslani dve pa sta prenavadni, da bi se natisnili. — Vital. Misel ni popolnoma izvirna. — Pošiljatelju pesmi „Morilec“: Nezrelo in neslano. Takšne grozovitosti sodijo v razbojniške romane. — Tm. Prva prefantastiška, druga po ideji ne nova. — Carmen. Jedno s potrebnimi izpremembami morda o priliki. — X. Takisto. — A. M. V. Da bi le vse ne bilo takó vsakdanje, takó brez pointe! — Savinščanka. Oprostite nas pismenega odgovora. Pesem je nerabna.

Članek „Jež“ je moral v tej številki izostati zaradi drugega gradiva.

Popravki. Po tiskovni pomoti je v Aškerčevi „Natanovi prikazni“ za stihom „Čudo je li ž njoj se zdaj zgodilo“ (str. 2., 16. vrsta zgoraj) izostal stih „Razsvetljena vsa je synagoga“. — Takisto čitaj stih „A prižgali so ji kerubimi“ (str. 2., 23. vrsta zgoraj) pravilno: „A prižgali so jih kerubimi.“ — Na strani 37. v 19. vrsti čitaj „mesta“ ne „mosti“.

Jeden mojih spoštovanih prijateljev me je opomnil na hibo, ki sem jo zakrivil v prvem svojem članku „Iz domače zgodovine“. Hleva za stolno cerkvijo ni dal odpraviti sedanji škof, nego Pogačar, zato se bode trg za škofijo in cerkvijo imenoval po sklepu mestnega zbora „Pogačarjev trg“.

Ivan Vrhovec.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gl. 60 kr., pol leta 2 gl. 30., četr leta 1 gl. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gl. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar**.

Upravništvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.